

Gør en forskel
VIA Pædagoguddannelsen

5. udgave, forår 2014

VIA University College

PÆDAGOGISK EXTRAKT

TEMA: Inklusion – Utopi eller farbar vej

INDHOLD

02 Indhold

03 Leder

Inklusion - det forkromede svar eller et rigtig godt spørgsmål

04 Redaktørens klumme

Hold det faglige fokus

Viden fra VIA

05 Hold fokus

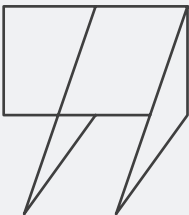
Inkluderende socialpædagogik

- 08 Et high five – på vej mod inklusion
- 11 Inklusion er vores kerneydelse
- 13 Intellektuelle udfordringer søges

Pædagoger i skolen

- 14 Pædagogers rolle i den nye folkeskole
- 17 Pædagogens rolle ind i skolen
- 19 Pædagoger er skabt til AKT

Ny skolereform spår pædagoger en helt ny rolle i skolen. Men der mangler viden om hvordan...

Pædagogers rolle i den nye folkeskole s. 14

21 Vidt omkring

Inklusion i børnehøjde

- 22 Vi indretter til inklusion
- 25 Bamsen Melvin hjælper til inklusion
- 28 Melvin med kritiske øjne

29 Boganmeldelse

31 Efteruddannelsen med effekt

- 32 Opmærksomhed på inklusion styrker fagligheden
- 34 Det handler om et ændret børnesyn
- 36 Efteruddannelse bygger bro mellem teori og praksis

Den spidse pen

- 38 Inklusion er en menneskeret

Redaktionsansvarlig
Jeanette Ringgard Svendsen
jesv@via.dk

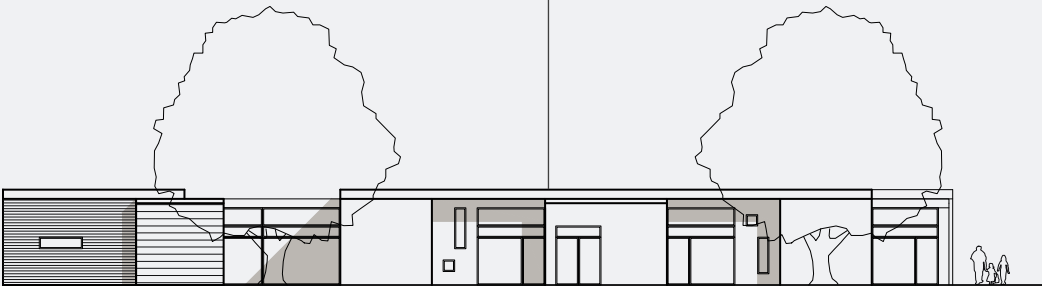
Layout
Jytte Stoustrup
jyst@via.dk

Journalist
Hanne Duus
hd@via.dk

Produktion
VIA kommunikation – 2014

Vi indretter til inklusion

22

Inklusion – det forkromede svar eller et rigtigt godt spørgsmål

Inklusionsbølgen ruller ind over os og forsyner både tilhængere og modstanderes møller med kraft og energi. Inklusionsindsatsen beskyldes for at være en kommunal spareøvelse, der sætter børn og brugeres trivsel på spil. Andre fremhæver det skærpede fokus på inkluderende fællesskaber som velfærdssamfundets fornemste opgave. Målet med dette temanummer er at nuancere en til tider anspændt og noget sort/hvid debat. En debat, der fokuserer meget på ofre og magthavere og mindre på at skabe fælles løsninger.

Inklusionsprocessens anatomi
I dette temanummer gøres "Inklusion" derfor ikke til det forkromede svar på de udfordringer, som samfundet i almindelighed og den pædagogiske profession i særdeleshed står overfor. "Inklusion" er tværtimod det spørgsmål, vi som profession må stille os selv.

Hvordan opbygger pædagoger et fælles fagsprog om inklusion? Hvordan undersøger vi inklusionsprocessernes anatomi og udvikler metoder, der fører til inkluderende praksis? Hvordan sikrer vi, at inklusion ikke bliver et enten eller? Og hvad nu, hvis det fedeste er at være lidt udenfor?

Ny viden nuancerer debatten
Her i magasinet bidrager en række af VIAs forsknings- og udviklingsprojekter kritisk og dialogisk til inklusionsdebatten. De tilføjer på forskellig vis ny viden og skubber til udvikling af fælles løsninger.

Inkluderende indretning er fx omdrejningspunktet i Viborg Kommune, hvor pædagoger fra fem institutioner samarbejder med VIA om at udvikle læringsmiljøer til en ny fælles daginstitution. Og i "Et high five - på vej mod inklusion" diskuterer vi pædagogens dilemmaer, når ydre inklusi-

onskrav og borgerens behov skal forenes på voksen Socialområdet. Skolereformen rulles ud. Og et helt ny forskningsprojekt følger processen og sætter pædagogens inddragelse og nye, inkluderende roller i den forandrede folkeskole kritisk på dagordenen.

Inklusion – en ny pædagogisk forholdemåde

Samtidig fortæller vi historier fra pædagogers virkelighed. Historier, der både problematiserer og pointerer inklusionsdagsordenen. I Horsens kommune er effekten af et målrettet uddannelsesløft af 1.200 pædagoger fx til at få øje på. Men de nye pædagogiske forholdemåder og de tværgående inklusionsindsatser, der følger i kølvandet på kompetenceløftet, kræver ressourcer. Og spørgsmålet er, om ressourcerne altid følger med...

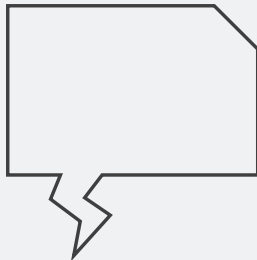
God fornøjelse – og nyd det flotte nye format!

OM

Peter Møller Pedersen
pmp@via.dk
Uddannelseschef for Pædagoguddannelsen i VIA

REDAKTØRENS KLUMME

HOLD DET FAGLIGE FOKUS...

I min morgenradio og på søndagsavisens debatsider. Over rugbrødklemmer og halvkold kaffe i frokoststuen – ja selv i køen i Kvickly. Overalt diskuterer vi inklusion. Mest for og imod – langt mindre hvorfor og hvordan.

Inklusionsbegrebet er blevet allemandseje. Alle synes i alt fald at have en klar og utvetydig mening om inklusionsbølgens forvandlerende eller forvanskende effekter.

Men inklusionens frontmedarbejdere – pædagogerne – ved, at inklusion rummer indbyggede modsætninger og åbenlyse dilemmaer. At alt

pædagogisk arbejde ikke er inklusionsarbejde!

Det kræver fokus, præcision og en skærpet opmærksomhed, når pædagoger skal arbejde inkluderende. Det forudsætter viden, fagsprog og kritisk analyse at udvikle en inkluderende pædagogisk praksis, der er mere end et ”skal” på to-do listen. Og det kan pædagoger!

Mød fx Troels Katholm, der bringer inkluderende slåskultur og legegrupper helt ind i skolens undervisningsrum. Og følg processen, når pædagoger i Viborg samarbejder med børn, studerende og forskere

om at udvikle fysisk rum for inkluderende deltagelse i en spritny institution.

Følg med ind i et flot, re-designet magasin og få faglige vitaminer og nærværende historier.

Pædagogisk Extrakt: Samme aktuelle indhold i ny indpakning!

God fornøjelse – og rigtig god sommer!

OM

Jeanette Svendsen
jesv@via.dk
Lektor på Pædagoguddannelsen i Horsens og redaktør af Pædagogisk Extrakt.

Følg os på **Facebook** og kom med ideer til temaer, vi skal tage op. Har du selv lyst til at få din stemme hørt så kontakt Jeanette Svendsen

Hold fokus

Det kræver fokus og præcision at arbejde med inklusionsbegrebet. Ellers forvandles ordet til en ligegyldig politikerfloskel eller endnu et punkt på to do listen, konkluderer et omfattende udviklingsprojekt. Vi zoomer ind tre steder, hvor arbejdet med inklusion ofte fortjener en præcisering.

Jeg synes faktisk inklusion er blevet til eksklusion, fortæller Ida, studerende og deltager i det omfattende udviklingsprojekt "Inklusion i teori og praksis"

"Ude i børnehaven var de enormt optagede af, at alle børn skulle være med, når store grupper af børn legede på legepladsen. De børn, der foretrak at lege med et enkelt andet barn, eller var optaget af noget alene, blev betragtet med bekymring. Børnene blev bedømt til at mangle sociale kompetencer og pædagogerne var bange for, at de ikke bliver inkluderet, når de kommer i skole", siger Ida.

Idas udsagn peger på, at inklu-

sion er blevet et mål med stor gennemslagskraft i pædagogisk praksis. Men hendes iagttagelser viser samtidig, at velmenende inklusionsindsatser risikerer at ende som normalisering og eksklusion. At inklusionsbegrebets indhold er så komplekst, at det til tider kan blive svært at afkode og diffust at forstå, hvad det egentlig indebærer at arbejde inkluderende. Det er en stor udfordring, når inklusionsarbejdet, som i det aktuelle forskningsprojekt, betragtes som en af grundpillerne i det pædagogiske arbejde.

Mangfoldige bud på inkluderende pædagogik

Når vi gør status og gennemgår det store materiale, vi har

VIDEN FRA VIA

indsamlet i projekt "Inklusion i teori og praksis" siden 2010, bliver vi slået af, hvor forskelligt og opfindsomt, der kan arbejdes med inklusion.

Målet om en inkluderende pædagogisk praksis får liv i de konkrete kontekster og resulterer i lige så mange analyser og tiltag, som der er delprojekter og institutioner. Inklusion handler om Tina fra boenheden, der gerne vil have et rigtigt job. Om fælles maddag på værestedet, hvor nogle gerne vil snakke og andre har brug for ro. Det handler om at få skabt en cirkusforestilling på en måde, så alle børn og forældre oplever at være del af børnehavens fællesskab, osv.

Arbejdet med inklusion fremstår som udfordrende og dilemmafyldt, men også som relevant og meningsfyldt. Som kernen i pædagogisk arbejde.

Inklusion skal tilføre pædagogikken noget nyt

I projektet har vi defineret en inkluderende pædagogisk praksis, som en praksis, der afspejler et mål om at give alle borgere mulighed for at være aktive deltagere. Vores udgangspunkt er, at inklusion er et begreb med flere indbyggede modsætninger. Det sætter fokus på både politiske og etiske idealer og på økonomiske og pædagogiske realiteter. Det handler om at tage hensyn til både fællesskab og individ.

I data fra de mange delprojekter ser vi, hvordan professionelle og studerende forsøger at balancere disse indbyggede modsætninger. Men vi ser også en tendens til, at begrebets betydning i en konkret praksis bliver diffust for de involverede. Og så bliver det uklart, hvad der adskiller arbejdet med inklusion fra socialisering – eller disciplinering og normalisering. Følgende tre punkter ser ud

til at kræve en særlig opmærksomhed, hvis inklusionsbegrebet skal tilføre pædagogikken noget nyt:

– Inklusion er ikke enten eller

Et barn kan være fuldgældig deltager i børnefællesskabet, men ikke i pædagogens planlagte aktiviteter – eller omvendt. Samtidig kan barnets placering i børnefællesskabet hurtigt forandre sig. Og barnets placering i børnehavens fællesskab hænger sammen med barnets muligheder for deltagelse i fodboldklubbens fælleskab. Inklusion eller eksklusion er således sjældent absolutte positioner.

Tværtimod er der oftest tale om processer i konstant bevægelse i forhold til en række fællesskaber, der foregår samtidig.

De gennemførte inklusionsprojekter peger på, at det er afgørende at få afklaret i hvilket fællesskab pædagogen ønsker at inkludere. Og hvordan inklusion i ét fællesskab tænkes i forhold til andre fællesskaber.

– Inklusion handler også om hverdagens rutiner

Inklusionsarbejdet må udvikles og praktiseres på baggrund af en analyse af hvilke faktorer, der bidrager til eksklusion.

Hvis arbejde med inklusion skal resultere i egentlig inkluderende pædagogik, kræver det afklaring af **inklusionsbegrebets betydning**

Projektet – kort fortalt

"Inklusion i teori og praksis" er et stort og ambitiøst forsknings- og udviklingsprojekt på VIA Pædagoguddannelsen Ikast, Thisted og Viborg. Projektet startede i 2010 og opsummerer centrale resultater i 2014.

I projektet forstår vi en inkluderende pædagogisk praksis som en praksis, der afspejler et mål om at give alle borgere mulighed for at være aktive deltagere.

Over 550 studerende har arbejdet med at undersøge og udvikle inkluderende pædagogik i den 3. praktikperiode.

I otte delprojekter har institutioner, undervisere og studerende sammen undersøgt og udviklet pædagogisk praksis i en inkluderende retning. Læs mere om flere af projekterne her:

- [Ny viden om inklusion](#)
- [Studerende deltager](#)

VIDEN FRA VIA

Formelle regler og procedurer har tydeligvis stor betydning for, hvem der kan deltage. Men hverdagens rutiner og måder at være sammen på er lige så afgørende. De er ofte selvfølgelige og derfor svære at få øje på. Vores data peger på vigtigheden af, at pædagogen ikke kun kaster et kritisk blik på inklusions- og eksklusionsprocesser i den formelle struktur, men også i de uformelle rutiner og relationer.

– Pædagoger definerer kriterier for inklusion

I inklusionsprojekterne fokuseres der meget på at sikre alle borgere en plads i fællesskabet. Vi ser, at barnet, der ikke ønsker at deltage i rundbold eller borgeren, der ikke ønsker at deltage i bostedets udflugter, vækker pædagogens bekymring og problematiseres. Deltagelse i forskellige fællesskaber er en statistisk norm i vores samfund. Det betyder, at pædagoger kan opstille eksplicitte eller implicitte kriterier for, hvornår en bor-

ger er inkluderet. Samtidig er inklusion også en subjektiv oplevelse af at være en anerkendt deltager i et fællesskab. Pædagogens vurdering udefra og borgerens oplevelse indefra er ikke altid sammenfaldende. Pædagogiske processer med inklusion som mål må ønskes af de berørte borgere. Hvis processen er uønsket, er der tale om normalisering. Således er det afgørende, at pædagogen arbejder med udgangspunkt i borgerens oplevelse af inklusion og eksklusion – ellers er der fare for, at arbejdet med inklusion bliver normalisering.

Faglig opmærksomhed er en forudsætning for succes i inklusionsarbejdet

De mange og mangfoldige inklusionstiltag i projekt ”Inklusion i teori og praksis” har vist, at hvis arbejde med inklusion som fokus skal resultere i egentlig inkluderende pædagogik, så kræver det afklaring af inklusionsbegrebets betydning. En afklaring, der forholder sig til den

konkrete sammenhæng, arbejdet indgår i og til de brugere, den involverer. Og det kræver en forståelse for, at inklusion som mål i pædagogisk arbejde indeholder modsatrettede hensyn, som kræver en konstant faglig opmærksomhed og balancegang. Tre af de væsentligste opmærksomhedspunkter er hermed givet videre:

- Inklusion er ikke enten eller
- Inklusion handler også om hverdagens rutiner
- Pædagoger har en magtfuld rolle, når de definerer inklusion

Inklusion som mål i pædagogisk arbejde indeholder modsatrettede hensyn, som kræver en konstant faglig opmærksomhed og balancegang

OM

Anne Mette Buus
amb@via.dk
Lektor i pædagogik, ph.d studerende og koordinator på programmet Socialpædagogik, inklusion og deltagelse Videncenter for Pædagogik og Pædagogisk arbejde
Projektleder ”Inklusion i teori og praksis”

Særlig optaget af møder mellem børn, pædagoger og metoder i dagtilbud, hvilket også er omdrejningspunkt for hendes igangværende ph.d projekt.

INKLUDERENDE SOCIALPÆDAGOGIK

Af: Kirstine Buus Johansen, krbj@via.dk, Anthon Jørgensen, asj@via.dk Mette M. Lauridsen, 174496@VIA.DK og Lotte Lie Jørgensen, 174528@via.dk

Et "high five" – på vej mod inklusion

Velmenende inklusionstiltag ender let i integrationsprocesser, hvor borgeres ressourcer bliver overset til fordel for fællesskabets normer. Skal den praksis ændres kræver det socialpædagogiske frontmedarbejdere, der tør reflektere og har evnen til at skifte perspektiv.

En dag møder Jens på arbejde, mens lagerchefen er i fuld gang med at ekspedere kunder. Med raske skridt går Jens hen til lagerchefen, giver ham et "high five" og fortsætter glad videre, mens kunderne overrasket ser til.

Jens, der er tilknyttet Bo/Skole/Job i Silkeborg – et tilbud for unge med generelle indlæringsvanskeligheder - er i praktik på et lager i en stor virksomhed. Han er fuld af glæde og god energi og tilfreds med sit job.

Er det et problem, at borgere, der forsøges inkluderet på arbejdsmarkedet, udfordrer virk-

somhedskulturen med deres adfærd og omgangsformer? "Nej", svarer lagerchefen: "Jeg vil ti gange hellere forklare mine kunder, at her kommer en engageret og glad medarbejder, med særlige forudsætninger, end, at de oplever en medarbejder, der møder ind med tunge, trætte skridt".

Fra unormal adfærd til værdifuld handling
Det er en udfordring at praktisere inkluderende socialpædagogik. Og den socialpædagogiske frontmedarbejders faglige og personlige vurderinger og refleksioner har altid stor be-

SAMARBEJDE

Ifølge Kirstine Buus Johansen og Anthon Jørgensen bygger det tætte samarbejde mellem Bo/Skole/Job og VIA bro mellem teori og praksis og styrker praksisnær udvikling af helt konkrete inklusionstiltag.

OM

Anthon Jørgensen
asj@via.dk
Adjunkt i pædagogik, socialpædagog og master i socialpædagogik. Underviser på VIA Pædagoguddannelsen i Viborg . Anthon Jørgensen er tilknyttet Center for forskning og udvikling - Pædagogik & Pædagogisk arbejde.

OM

Kristine Buus Johansen
krbj@viauc.dk
Lektor i pædagogik, Cand.pæd.soc og underviser på VIA Pædagoguddannelsen i Ikast. Kirstine Buus Johannesen er tilknyttet i Center for forskning og udvikling - Pædagogik & Pædagogisk arbejde.

INKLUDERENDE SOCIALPÆDAGOGIK

tydning for, hvordan inklusionsarbejdet bliver udført. I det konkrete eksempel bekymrer frontmedarbejderen sig måske om, hvorvidt Jens’ adfærd skal korrigeres eller om fællesskabet på den lokale arbejdsplads netop er forpligtet til at rumme Jens’ adfærd.

Udviklingsprojektet ”Praksisnære tiltag på voksenområdet med særlig fokus på inklusion” arbejder med sådanne dilemmaer i det socialpædagogiske arbejde. Projektet er et samarbejde mellem pædagogiske frontmedarbejdere på Bo/Skole/Job i Silkeborg og studerende og undervisere på VIA Pædagoguddannelsen. Målet er at udvikle viden og konkrete værktøjer, der understøtter en inkluderende socialpædagogisk praksis, når det handler om at inkludere borgere på blandt andet arbejdsmarkedet.

Inklusion eller integration?

Casen om Jens og det reaktionsmønster han udviser i situationen, kan fortolkes ud fra forskellige tankesæt. Et integrations- eller et inklusionsperspektiv. Set med integrationsbriller bør Jens indordne sig under virksomhedens normer. Som individ må han tilpasse sig fællesskabets konventioner og forestillinger om adfærd på arbejdspladsen. Hans forskellighed fra det øvrige personale betragtes i den forståelse som et problem, der kræver, at den professionelle frontmedarbejder griber korrigerende ind.

Men kan unormal adfærd i højere grad betragtes som en værdifuld handling? I casen oplever vi i alt fald, at chefen ser det som en værdi for virksomheden, at Jens ”high fiver” og kommer på arbejde fyldt med energi. Jens anerkendes for sin adfærd, og chefen har øje for hans ressourcer fremfor de begrænsninger, han har som medarbejder. Denne tilgang til det socialpædagogiske inklusionsarbejde er netop kernen i det inklusionsperspektiv, som blandt

andet Bent Madsen fra NVIE - Nationalt Videntcenter for Inklusion og Eksklusion formulerer, og som det aktuelle udviklingsprojekt er inspireret af. Forskelligheden forstås her som en ressource, der kan tilføre ekstra værdi til fællesskabet.

I det perspektiv er det den socialpædagogiske frontmedarbejders fornemste opgave at understøtte borgerens resocia-

liseringsproces og hans mulighed for at indtage en betydningsfuld rolle i fællesskaber med andre.

Refleksion er afgørende

Jens’ ”High five” handling giver altså forskellig mening, alt efter hvilket perspektiv frontmedarbejderen vælger. Her, som andre steder i udviklingsprojektet, bliver det tydeligt, at frontmedarbejderens evne til at reflektere

AKTIV DELTAGELSE

Lotte Lie Jørgensen og Mette M. Lauritsen er begge studerende på 5. semester på VIA Pædagoguddannelsen i Ikast.

Deres aktive deltagelse i udviklingsprojektet har skærpet deres metodiske blik og givet et unikt indblik i udviklingsarbejdet med Bo/Skole/Job i Silkeborg.

Projektet kort

”Praksisnære tiltag på voksenområdet med særligt fokus på inklusion” er et udviklingsprojekt, hvor frontmedarbejdere på tilbuddet Bo/Skole/Job i Silkeborg samarbejder med studerende og undervisere fra VIA.

Målet er i fællesskab at skabe ny viden, der styrker frontmedarbejderens inkluderende praksis i forhold til voksne unge med særlige behov.

Pædagogstuderende fra VIA deltager aktivt i udviklingsprojektet blandt andet med indsamling af empiri.

INKLUDERENDE SOCIALPÆDAGOGIK

re og skifte perspektiv er afgørende for, at han kan træffe fagligt begrundede valg og at inklusionsarbejdet dermed flytter sig.

For at skærpe og styrke refleksionskompetencen har vi udviklet og eksperimenteret med en række såkaldte refleksionskort. En frontmedarbejder fortæller, hvordan han har brugt dem i sit arbejde: "Refleksionskortet gør, at jeg kan lægge et andet fokus på den situation, jeg står i. Rette blikket væk fra individet og se på fællesskabets ansvar over for individet." Refleksionskortene bliver udarbejdet med afsæt i konkrete inklusionsudfordringer og er blot ét af de værktøjer, som samarbejdet mellem Bo/Skole/Job Silkeborg og VIA har ført til.

Den betydningsfulde frontmedarbejder
Inklusion er en smuk vision blandt andet i FN's Handicapkonvention. Mange steder er visionen samtidig blevet målsætning både politisk og

pædagogisk. Men flotte målsætninger er ikke ensbetydende med, at der rent faktisk bliver arbejdet inkluderende. Ovenstående eksempler viser, ligesom det samlede udviklingsprojekt mellem Bo/Sko-

le/Job Silkeborg og VIA, at den faktiske socialpædagogiske praksis beror på frontmedarbejderens faglige og personlige vurderinger. Og at vurderingerne derfor må bygge på grundig viden og evnen til refleksion.

Det er vigtigt med en klar rollefordeling, når studerende involveres i udviklingsprojekter, som det i Silkeborg. Og udbyttet er stort for både undervisere og studerende.

Hvad er Bo/Skole/Job i Silkeborg

Bo/Skole/Job Silkeborg er et helhedsorienteret tilbud til unge mellem 18 og 25 år med generelle indlæringsvanskeligheder, ADHD og autisme og med behov for en særlig indsats.

Tilbuddet er et fleksibelt bo- og udviklingstilbud rettet mod uddannelse eller job.

- Frontmedarbejderne tilbydes afklaring og optræning til:
- Egen bolig
 - Uddannelse
 - Job
 - Personlig og social mestring

Læs mere på [Bo/Skole/Job Silkeborg](#)

INKLUDERENDE SOCIALPÆDAGOGIK

Af Hanne Duus, hd@via.dk

Inklusion er vores kerneydelse

På Café Utopia konkurrerer de på kvalitet og gode produkter – og tilstræber, at der er plads til alle typer af ansatte.

”Vi har meget fokus på virksomhedens produkter. Hos os vil vi både være stolte af det vi laver og af vores arbejdsplads. Vi vil både tjene penge og have det sjovt – på den ene side vil vi gerne være byens bedste café og på den anden side være den bedste arbejdsplads,” siger Kaj Christensen, leder af Café Utopia i Holstebro. Selv kalder han Utopia for en anderledes café. En arbejdsplads for psykisk sårbare, hvor målet er at give medarbejderne øget livskvalitet gennem meningsfuld beskæftigelse.

”Det har stor betydning for alle mennesker, at kunne være stolte af det de laver. Men for psykisk sårbare mennesker har det

ekstra stor betydning at mærke succeserne. Det er et væsentligt element i at blive genetableret i samfundet,” siger Kaj Christensen. Han fortæller, at Utopia er en rummelig arbejdsplads med mange forskellige typer ansatte. Det er en udfordring i planlægningen af en almindelig arbejdsdag, hvor der både skal tages hensyn til den enkeltes ønsker og behov, drives en forretning og have et pædagogisk læringssyn for øje.

”En væsentlig del af arbejdet handler om at flytte den enkelte medarbejder, så vedkommende tør mere og får både lyst og mod til at bevæge sig væk fra den trygge zone og over i det almindelige arbejds-

INKLUDERENDE SOCIALPÆDAGOGIK

marked. Det er skræmmende for mange og flere frygter at få et tilbagefald,” siger Kaj Christensen. Der derfor lægger vægt på tryk-
hed og nærhed i det daglige arbejde.

Diagnoser ekskluderer

På Utopia er det forbudt at snakke sygdom i pauserne. Hvis der er et behov for at snakke om sygdom, gør man det på tomandshånd. De forsøger også at afskaffe diagnosebegrebet, for en væsentlig del af arbejdet handler om at få medarbejderne til at bevæge sig væk fra sygdommen.

”Resultatet bliver let, at folk føler sig inkluderet i et diagnosefællesskab og ikke i gruppen af raske. Og det er stik imod vores kerneydelse om at skabe inkluderende fællesskaber. Alle skal alligevel behandles forskelligt, for ingen diagnoser er ens. Vi er alle forskellige både kulturelt og intellektuelt. Diagnoser passer ind i en lægeverden. Men ikke hos os,” siger Kaj Christensen, der fortæller, at han underviser andre virksomheder i at klæde deres medarbejdere på til at være mentorer for psykisk sårbare.

Mentorer skal hjælpe

”Vi skal lære andre virksomheder at blive endnu bedre til at inkludere sårbare mennesker på arbejdspladsen. Jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at det på længere sigt er en økonomisk gevinst for

de fleste virksomheder, hvis de tænker i mentorer og gode arbejdsforhold for alle,” siger Kaj Christensen.

Sammen med sin kollega Susanne Vigsø, teamleder for rengøring på Utopia, arbejder han på at strikke en hel mentoruddannelse sammen. Og her er det, ifølge Kaj Christensen, guld værd at have Susanne med, fordi hun både er velformuleret, velreflekteret og et levende eksempel, der bærer på konsekvenserne af mange års sygdom.

Om Café Utopia

Café Utopia er et beskæftigelsestilbud og en arbejdsplads for mennesker, der er psykisk sårbare eller har en sindslidelse. Formålet er at give medarbej-

derne øget livskvalitet gennem meningsfuld beskæftigelse.

Der er 40 medarbejdere ansat på caféen i forskellige stillinger. Heraf er fem personer ansat i en satellitorganisation, der står for rengøringen af Holstebro Kommunes hjemmepleje biler.

Caféen fungerer som en almindelig café med almindelige åbningstider og cafégæster, der kommer ind fra gaden. Desuden er der plads til at leje sig ind til forskellige begivenheder som fx barnedåb, mødregrupper, julefrokoster eller dagskurser.

Se mere på
www.cafeutopia.dk

INKLUDERENDE SOCIALPÆDAGOGIK

Af Hanne Duus, hd@via.dk

Intellektuelle udfordringer søges

Susanne Vigsø har været psykisk syg i 20 år. Før det underviste hun på Læreruddannelsen i Nr. Nissum, men en fødselsdepression vendte op og ned på det hele. I dag er hun teamleder for rengøringen på Café Utopia, for selvom hun er psykisk sårbar, vil hun stadig gerne have intellektuelle udfordringer.

"De første år blev jeg fulgt på arbejde af en medarbejder fra psykiatrien. Jeg var ude af stand til at klare mig selv. Jeg var selvskadende og selvmordstruet. Men på Utopia har jeg fundet vej igen. I dag styrer jeg selv både mit personlige og mit arbejdsliv," siger Susanne Vigsø, der er cand. mag. i tysk og historie og har undervist på Læreruddannelsen i Nørre Nissum.

Efter sin tredje fødsel fik hun en fødselsdepression og blev indlagt på Psykiatrisk afdeling i Holstebro. Det er 20 år siden i dag og hun troede aldrig selv, at hun ville komme tilbage til arbejdsmarkedet.

"Jeg var bestemt ikke mange sure sild værd. Alle folk bar over med mig. Men mit møde med Utopia og med hjælp fra psykiatrien til at skrive min livshistorie, blev min vej frem," siger Susanne Vigsø, der i dag holder foredrag på skoler, gymnasier og uddannelsessteder om at være psykisk syg, og om at vende tilbage til livet igen.

Undervisning er lukket land

"Jeg vil jo gerne bruges til noget. Min drøm er at komme af med min pension og få en fastansættelse et sted. Og allerhelst i undervisningssektoren. Men hele den del er et totalt lukket land for psykisk syge. Mange tror, at man bliver

Undervisningssektoren er totalt **lukket land for psykisk syge**. Det er som om de kun tænker på, at psykisk syge mennesker ikke er gearet til andet end at gå ud med skraldespanden

dum af at være psykisk syg. Det er som om, de tænker, at psykisk syge mennesker ikke er gearet til andet end at gå ud med skraldespanden," siger Susanne Vigsø, der drømmer om, at flere får øje på, at psykisk syge mennesker i høj grad både kan være underviser og varetage andre spændende, intellektuelle udfordringer. Det har Kaj Christensen aldrig tvivlet på. Han så, at Susanne Vigsøs arbejdsrolle i Utopia både kunne og skulle udvikles.

Utopia så Susannes evner

"Da Susanne foreslog at blive teamleder for rengøringspersonalet, sagde jeg straks ja. Hun er

både velformuleret og har et godt overblik. Og det har været den helt rigtige beslutning. Hun er dygtig og jeg tror også, at det har flyttet hende rent personligt," siger Kaj Christensen. Susanne Vigsø er også glad for, at hun fik et kærligt skub og nu både er teamleder og mere udfordret i sit job.

PÆDAGOGER I SKOLEN

Af: David Thore Gravesen, dtg@vai.dk og Lea Ringskou, Iri@via.dk

Pædagogers rolle i den nye folkeskole

Med den nye folkeskole-reform spås pædagoger en helt ny rolle i skolen. Men der mangler viden om, hvordan pædagoger bliver inddraget. Og om deres tilstedeværelse bidrager til, at eleverne inkluderes og klarer sig bedre fagligt og socialt. Det råder nyt forsknings-projekt bod på.

Folkeskolereformen bebuder på mange måder en ændret arbejdsdag og identitet for pædagogerne på skoleområdet. Hvad er opgaven? Hvad kan pædagogerne byde ind med? Skal de være skolepædagoger, fritidspædagoger eller noget helt tredje?

Meget synes nyt i folkeskole-reformen, men den indeholder også velkendte elementer og værdier. Den politiske og pædagogiske dagsorden om inklusion er f.eks. stadig intakt. Spørgsmålet er, hvordan målet om inklusion spiller sammen med pædagogens ændrede rolle i den folkeskole, børnene møder efter sommerferien 2014?

Det, og en række andre spørgsmål, undersøges i et nyt forskningsprojekt, der følger pædagoger over dørtærsklen til den nye folkeskole og studerer deres arbejde med inklusion.

Split personality

I forskningsprojektet, der involverer tre forskellige folkeskoler og inddrager pædagogstuderende med specialisering i skole- og fritidspædagogik, er vi optaget af den pædagogiske rolle. Hvordan pædagogens rolle udvikler sig, forhandles og kultiveres i den nye skolestruktur? Og om der er grobund for fremadrettet at forstå og definere den pædagogiske professionsidentitet på skoleområdet

UNDERSØGELSE

”Befinder pædagogen sig i et krydspres imellem to positioner: fritidspædagogen vs. skolepædagogen? Og hvilken betydning har det for den pædagogiske professionsidentitet?” Det er nogle af de spørgsmål, som Lea Ringskou og David Thore Gravesen har sat sig for at undersøge.

PÆDAGOGER I SKOLEN

som en mere kompleks, og måske endda splittet, størrelse? Risikerer pædagoger at stå tilbage med en ”split personality”?

Fritidspædagogikkens frirum
Traditionelt har fritidspædagogikken på mange måder skabt en profil og selvforståelse i opposition til skolen. Fritidskonceptet (hvor fritid bliver tolket som ensbetydende med fri tid) har stået i centrum. Efter skoletimer med katederundervisning og indordning, bestod det fritidspædagogiske område af en række frie arenaer. Her gik afslapning og adspredelse hånd i hånd med en pædagogisk filosofi, der vægtede børnenes egne interesser og motiver.

Folkeskolereformen – en ny virkelighed?
Folkeskolereformen bebuder antageligt en anderledes arbejdsdag og identitet. Udover at varetage fritidspædagogiske elementer, skal pædagoger også deltage i undervisnings-

sammenhænge. I de indledende udspil hed det aktivitetstimer. Senere blev det ændret til understøttende undervisning, som er termen i den endelige reform.
Mange er spændte på, hvordan fremtiden ser ud. I og med at antallet af skoletimer øges, reduceres i sagens natur, timerne børnene førhen tilbragte i SFO og klubregi. Formanden for pædagogernes fagforening BUPL, Henning Pedersen, mener, der er gode takter i reformen. Han savner dog garantier for, hvordan og i hvilket omfang pædagoger kan inddrages i det daglige skolearbejde.

Pædagoger i skolen- en dark horse?
En række analyser og oversigter viser, at der allerede i dag arbejder mange pædagoger i folkeskolen. De fleste arbejder i SFO og som børnehaveklasseledere. Dog havde henved 7.000 pædagoger på landsplan en funktion i dele af skolens un-

Vi er optaget af, **hvordan pædagogens rolle udvikler sig**, forhandles og kultiveres i den nye skolestruktur

dervisning i 2011. Undersøgelser fra BUPL viser tilmed, at 83% af pædagoger ansat i SFO’er faktisk deltager i undervisning. Og af dem er det ca. én ud af tre, der har mere end ti timer om ugen i undervisningen.
Så pædagoger i skolearenaen er for så vidt ikke nyt. Imidler-

OM
Lea Ringskou
lri@via.dk
Lektor og koordinator for skole- og fritidspædagogik ved Pædagoguddannelsen i Viborg.

OM
David Thore Gravesen
dtg@via.dk
Lektor og ph.d. ved Pædagoguddannelsen i Viborg.

Har forsket i pædagogers professionelle karrierer, social reproduktion i børnehaver og boligkvarterets betydning for unges uddannelsesstrategier.

PÆDAGOGER I SKOLEN

tid mangler der undersøgelser, som fokuserer på, hvad pædagoger bidrager med i skolens undervisning. Hvilken rolle indtager de? Hvordan bliver de inddraget? Og bidrager deres tilstedeværelse til, at eleverne klarer sig bedre fagligt og socialt?

Gamle domæner i opbrud

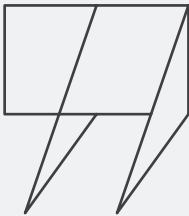
I de senere år har PISA-undersøgelser og indførelse af nationale tests blandt andet været med til at sætte skolens dagsorden. Fra mange sider formuleres ønsker om at optimere elevernes faglige niveau. Men også børnenes trivsel står højt på dagsordenen. Den traditionelle opdeling, hvor man måske har forstået det faglige og undervisningen som lærerens domæne og det sociale og børnenes trivsel som pædagogernes domæne, er tilsyneladende i opbrud.

Reform åbner nye muligheder for pædagoger

I folkeskolereformen ligger en ambition om at bidrage til bedre fungerende læringsfællesskaber i skolen og mere lige muligheder for alle børn uanset herkomst og social og kulturel ballast. I det krydsfelt står begrebet inklusion centralt. På landsplan ser vi en bevægelse hen mod nedbrydelse af de traditionelle opfattelser af almenpædagogikken overfor specialpædagogikken som to adskilte pædagogiske miljøer. Betydningen af pædagogens rolle i denne sammenhæng er et af projektets afgørende spørgsmål. Hvordan håndterer pædagoger disse nye udfordringer og hvordan profiterer den pædagogiske profession af de nye muligheder, der åbner sig i skolens regi, ikke mindst i forhold til inklusion?

Traditionelt har fritidspædagogikken skabt en profil og en selvforståelse i opposition til skolen

Projektet kort

To udvalgte folkeskoler fungerer som primære undersøgelsesfelter i projektet. En tredje skole deltager som sparringspartner.

På hver af de to skoler udvælges en 1. klasse og en 3. klasse.

Pædagogerne i de fire klasser er forskningsprojektets fire centrale informanter. De skal føre dagbog i dataindsamlingsperioden. Her noterer de tanker, ideer og refleksioner, der vedrører det daglige arbejde og situationer, der omhandler inklusion.

Vi observerer pædagogernes arbejde både i skole- og SFO-tid og spørger til begge arenaer i opfølgende interviews.

Fire pædagogstuderende med specialiseringen skole- og fritidspædagogik deltager som observatører på skolerne. En større gruppe studerende deltager i undervisning omkring de tematikker projektet kortlægger.

PÆDAGOGER I SKOLEN

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

Pædagogens rolle ind i skolen

For Troels Katholm, pædagog på Torstedskolen i Horsens, er særlige legegrupper og slåskultur oplagte redskaber i det pædagogiske arbejde med inklusion. Som pædagog er han naturligt ansat i skolens SFO, og fra august bliver han også en fast del af mellemtrinnet.

”Hos os er hovednøglen til inklusion, at alle børn deltager og accepterer, at vi er forskellige og har forskellige behov og kompetencer”. Sådan siger Troels Katholm, pædagog på Torstedskolen og SFO i Horsens. Han fortæller, at pædagogerne etablerer særlige legegrupper, hvor de ser på børnenes særlige kompetencer og på, hvordan de kan støtte og styrke de gode sider hos hinanden. Legegrupperne fungerer så fx tirsdag og onsdag og de andre dage, vælger børnene frit, hvem de vil lege med.

”Der er selvfølgelig forældre, der undrer sig over, hvorfor deres barn ikke kan lege med den bedste ven hele tiden. Men når vi så forklarer de pædagogiske hensyn, der ligger til grund for legegrupperne, så forstår de det godt. At nogle børn har særlige kompetencer, som et andet barn kan få stor glæde af,” siger Troels Katholm. Han fortæller også, at pædagogerne opfordrer forældrene til, at legegrupperne også fungerer uden for skoletiden, når det kan passe. Og det er der mange der tager til efterretning.

OM

Troels Katholm

27 år, uddannet pædagog fra VIA Pædagoguddannelsen i Horsens.

PÆDAGOGER I SKOLEN

”Legegrupperne er en succes og vi oplever blandt andet, at børnene er gode til at komme og bede om hjælp til at løse deres konflikter i legegrupperne. I stedet for at skændes eller komme op at slås,” siger Troels Katholm.

Slåskultur lærer børnene at respektere hinanden

Udover legegrupper har Troels Katholm også arbejdet med slåskultur som pædagogisk redskab til at etablere og styrke de sociale kompetencer. I blandede grupper med både piger og drenge laver de forskellige slåslege, hvor børnene får lov til at tumle og prøve kræfter med hinanden.

”Børnene lærer både hinanden og sig selv at kende. De lærer, hvad deres krop kan, hvor stærke de er. Og de lærer at respektere hinandens styrker og grænser. Jeg lærer dem små

simple regler, der skal overholdes,” siger Troels Katholm.

Han fortæller, at slåslegene kan optrappe aggressionerne og derfor er det rigtig vigtigt at lave noget afslapning bagefter.

”Efter hver slåsseance er der afslapning eller mindfulness, så alle kommer ned i gear og de opbyggede aggressioner forsvinder. Der var en gang, hvor vi ikke havde tid til den del. Det resulterede i, at børnene stormede ud af lokalet og var helt oppe at køre. Så nu finder vi altid tid til nedkølingsdelen,” griner Troels Katholm. Han uddyber og siger, at det børnene lærer i slåskulturrummet skal de lære at flytte ud af lokalet og bruge i andre sammenhænge. Lære at respektere hinanden, at aflæse kropssprog og at de altid er gode venner efter en slåskamp.

Det er for hele klassen

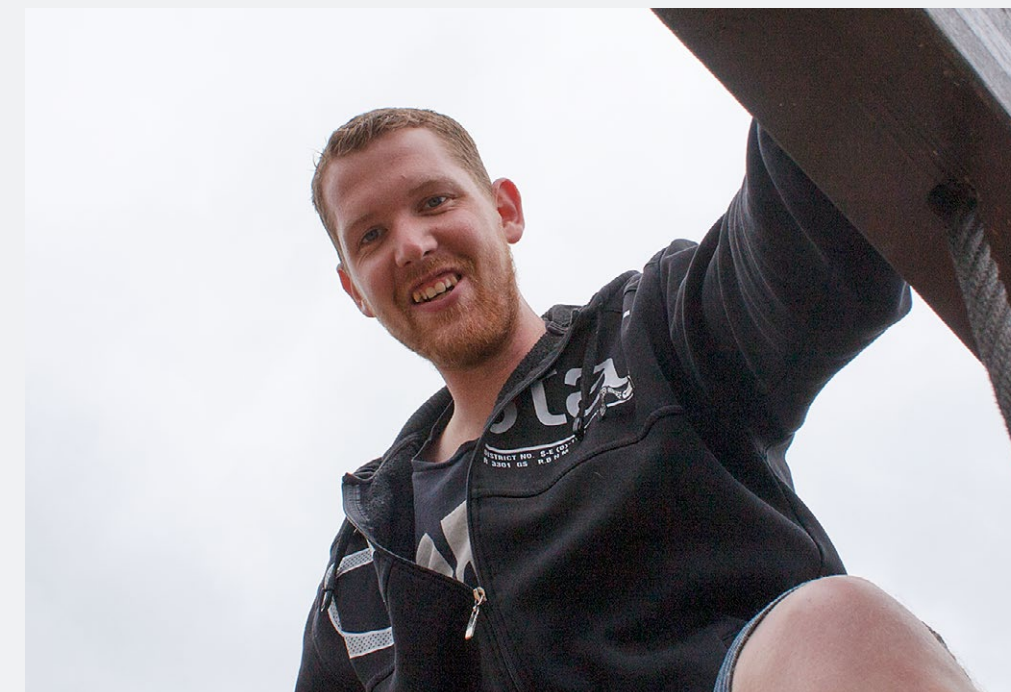
”Det er vigtigt at understrege, at både slåskultur, legegrupperne og andre pædagogiske tiltag, som vi laver i inklusionens lys, skal skabe et socialt samvær og trivsel for alle. Vi gør meget ud af, at det ikke bare handler om den enkelte elev med særlige behov, men at det er et gode for hele klassen,” siger Troels Katholm, der fra sommeren 2014 får faste skemalagte timer sammen med elever fra mellemtrinnet. Her skal han være med til at fastholde og finde på anderledes læringsformer til de elever, der ikke altid kan finde sig til rette i den almindelige undervisning.

Da Troels Katholm startede på pædagoguddannelsen, var han helt sikker på, at han skulle arbejde med de tunge drenge og socialpædagogik. Men mødet med Torstedskolen og deres særlige fokus på at inkludere,

har fået ham til at brænde for arbejdet med SFO- og skolepædagogik - og inklusion.

”Tidligere tænkte jeg, at arbejdet med børn fra normalområdet var lidt for nemt. Men efter jeg er kommet til Torstedskolen har jeg oplevet en helt anden verden,” siger Troels Katholm.

Jeg får faste skemalagte timer på mellemtrinnet. Her skal jeg hjælpe med at **udvikle anderledes læringsformer**

PÆDAGOGER I SKOLEN

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

Pædagoger er skabt til AKT

På Torstedskolen varetager pædagogerne det meste af AKT-arbejdet og de har en væsentlig rolle igennem hele skoleforløbet. Ifølge SFO-leder Hanne Görlitz vægter de fællesskabet og de sociale kompetencer i det pædagogiske arbejde.

”Hos os er alle pædagoger AKT-medarbejdere. Og de er knyttet til eleverne igennem hele skoleforløbet. Tidligere satte vi ind med AKT-medarbejdere, når der var behov for det. Men i vores nye struktur bliver pædagogtimerne skemalagt og pædagogerne fast knyttet til de forskellige klassetrin,” siger Hanne Görlitz, SFO-leder på Torstedskolen i Horsens. Hun fortæller, at med det nye skoleår knytter skolen to pædagoger til udskolingen og fire til mellemtrinnet. I indskolingen hører

pædagogerne naturligt til via SFO'en.

”Der skal være fire pædagoger på mellemtrinnet, i den alder begynder flere elever traditionelt at vise skoletræthed, så her skal pædagogernes faglige kompetencer i spil. Vi skal lave alternativer til den traditionelle undervisning og samle de børn op, der hænger i tøjlerne,” siger Hanne Görlitz, der har store forventninger til det kommende skoleår, hvor de forskellige faggrupper skal arbejde end-

Tidligere var pædagoger nærmest en appendix til lærerne i skolen. Men nu er det tydeligt, at både kommune og skoleledelse satser stort på de pædagogiske kompetencer

nu mere sammen på tværs af fagligheder og med respekt for hinandens faglighed. Et samarbejde der i høj grad understøttes af den nye skoleleder, der vægter tværfagligt samarbejde højt.

Inklusion er for alle

På Torstedskolen er inklusion et fælles anliggende. Ifølge Hanne Görlitz skal pædagogerne naturligvis støtte de børn, der har mest brug for det. Men som oftest fungerer støttearbejdet bedst, når hele klassen eller

PÆDAGOGER I SKOLEN

fællesskabet er involveret.

”Det nytter ikke at tage et barn ud af det miljø, det skal fungere i. Vi arbejder ud fra, at alle tager ansvar, at alle bliver en del af processen, at alle accepterer hinanden. Det gælder både familien, kammeraterne, lærerne og pædagogerne,” siger Hanne Görlitz. Hun fortæller, at særlige legegrupper opdelt efter pædagogiske refleksioner er et godt eksempel.

”I de nye relationer får vi og børnene øje på andre og nye sider af hinanden. Fællesskabet lærer at håndtere, når nogen ikke trives. Det er et fælles anliggende og det skaber respekt og løfter dem, der har særligt brug for det,” siger Hanne Görlitz.

Vi tager små skridt

I det fælles arbejde er der, ifølge Hanne Görlitz, også brug for

at være særlig opmærksom på det enkelte barn, der ikke trives. At opdele opgaverne i små bidder, så projektet ikke bliver uoverskueligt og dømt til at mislykkes.

”Vi serverer ikke hele pakken på en gang. Vi tager små skridt ad gangen. Og hvert eneste lille skridt bliver mødt og anerkendt, så barnet oplever, at det er en succes. Og derfor er det også vigtigt, at familien bliver inddraget og følger med i barnets udvikling, så de både kan understøtte arbejdet og selv følge med i at det virker,” siger Hanne Görlitz.

Hun fortæller at der var et barn, der var utryk i klassen. Han fandt en stor tryghed ved sit eget sit bord og ville helst være der hele tiden. Da klassen skulle flytte lokale, valgte Hanne Görlitz, at drengen kunne få sit bord med op i det nye lokale. For her fandt han tryghed og havde nemmere ved at blive en del af fællesskabet.

”Det var en lille ting for os at flytte det bord. Men for ham betød det rigtig meget. Og vi ved, at hvis en elev ikke fungerer socialt, kan han eller hun ikke lære noget. Så enkelt er det,” siger Hanne Görlitz.

Horsens kommune giver kompetenceløft til alle pædagoger

I Horsens Kommune har de valgt at bruge mange økonomiske midler på at videreuddanne hele det pædagogiske personale. Ifølge Hanne Görlitz er det en anerkendelse af det pædagogiske arbejde i skolen.

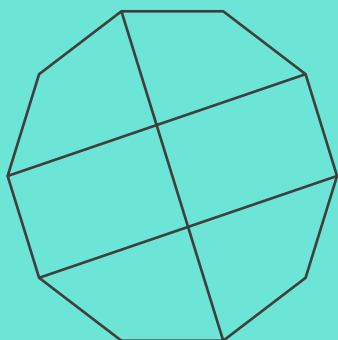
”Tidligere var vi nærmest en appendix til lærerne i skolen, mens det nu er tydeligt, at både kommune og skoleledelse sætter stort på de pædagogiske kompetencer,” siger Hanne Görlitz.

Næsten alle pædagoger knyttet til skoleområdet i Horsens Kommune har fået et grundkursus i AKT. Samtidig er lederen af Torstedskolens Resourcecenter også en pædagog med en diplomuddannelse i inklusion. Det ser Hanne Görlitz som en styrke indenfor det pædagogiske arbejde.

[Læs mere om det massive kompetenceløft i Horsens her](#)

Hvad er AKT?

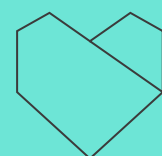
AKT står for Adfærd, Kontakt og Trivsel. AKT sætter fokus på sociale processer omkring elevers trivsel i skolen. Læs mere om AKT hos DCUM (Danske Center for Undervisningsmiljø)

VIDT OMKRING

Ny inspiration, gode ideer og konkrete input til din pædagogiske praksis. Kig med her...

Borgerens ret til egen seksualitet

Temadagen sætter fokus på borgerens seksualitet som ret-tighed og pædagogisk forplig-tigelse. Hvordan nedbryder vi som professionelt, fagligt per-sonale barrierer og tabuer om-kring seksualitet? Og hvordan bliver borgerens seksualitet i højere grad en del af det alme-ne pædagogiske arbejde for og med borgeren?

Temadagen er særligt for dig, der arbejder med borgere med nedsat funktionsevne; herunder også autisme, hjerneskade og/eller psykiatriske lidelser.

Tid og sted

10. februar
2015
kl. 10.00 – 14.00

VIA UC
Campus N
Hedeager 2
8200 Aarhus N

Tilmelding
online og læs
mere [her](#)

Gratis

Kontakt
Susanne Kaas
ska@via.dk
87 55 18 74

Lena Nansen
lenn@via.dk
87 55 19 41

Lær børn om brand

- Det er gratis og gør en forskel

"Lær om brand" er et gratis un-dervisningsmateriale, der lærer eleverne i 0. og 1. klasse om ild og brand.

Materialet er skræddersyet til et projektforløb i brandforebyggel-sesugen i uge 40. Men historier-ne om børnene Keld og Hannes bedrifter og kaninen Futte kan også anvendes i andre sammen-hænge.

Få flere ideer til uge 40 i folde-ren "Lær om brand".

Se elevbogen "Da legehuset brændte" og tjek "Lærens bog" – en gennemarbejdet guide til forløbet.

Links

Bestil materi-aler, bøger og forsøgssæt [her](#)

Lær om brand

Da legehuset brændte

Lærens bog

Materialet er udviklet i et samarbejde mellem DPU, Beredskabs-styrelsen og TrygFonden og understøtter Fælles Mål.

Masteruddannelse i udeskolepædagogik

– flyt undervisningen ud af klasselokalet

Tag en Masteruddannelse med fokus på udeskolepædagogik. Undervisningen foregår både i Sverige og Danmark.

– Er du lærer eller pædagog?

– Vil du arbejde med natur- og friluftliv og udeskolepædago-gik?

– Er du optaget af at udvikle pædagogisk arbejde med out-door- og udeskolepædagogik?

Så tag en masteruddannel-se i udeskolepædagogik på Linköping Universitet i Sverige og VIA i Horsens. Vi sætter na-turligvis fokus på danske skole-forhold. Undervisningen er gratis. Rejse og ophold betaler du selv.

Kontakt

Lis Reinholdt
Kjeldsen
lre@via.dk
tlf. 8655 3693

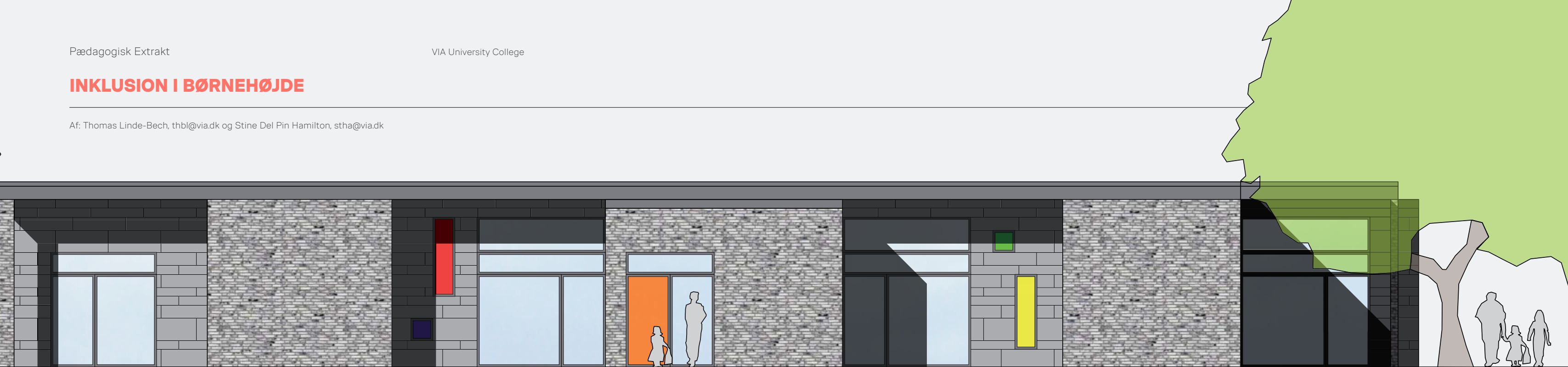
Læs mere [her](#)

Ansøgnings-frist midt i august

Studiestart
1. september
2014

INKLUSION I BØRNEHØJDE

Af: Thomas Linde-Bech, thbl@via.dk og Stine Del Pin Hamilton, stha@via.dk

NY INSTITUTION
Facade- og grundplan for den nye institution på Stokrosevej er på plads

Vi indretter til inklusion

På Stokrosevej i Viborg er første spadestik til en ny, fællesinstitution taget. Målet er at skabe et fysisk institutionsmiljø med plads til alle børns deltagelse. Viborg kommune og VIA følger processen i et udviklingsprojekt, hvor både børn, pædagoger og læringsforskere bidrager med hvert deres perspektiv og pædagogiske blik.

Vi flytter lidt rundt på møblerne, bruger de grønne planter på stuen som levende skillevæg og inddrager terrassens uderum til dukkekrog og maleværksted om sommeren. Men det kan være svært at ændre fundamentalt på indretningen i en gammel institution.

I Viborg åbner sammenlægningen af fem institutioner og opførelsen af en helt ny institution med plads til 300 børn en unik mulighed for bogstaveligt

talt at rive gamle mure ned og bygge nye op. Medarbejderne i de fem institutioner skal undervejs i byggeprocessen, og i tæt samarbejde med pædagogstuderende og VIA, udfordre de eksisterende institutioners indretning. Det sker blandt andet ved at indsamle viden om ”børns steder” og rummets muligheder i forhold til børns deltagelse i det nye hus. Målet er at formulere en strategi, der også fremadrettet sætter pædagogisk fokus på fysiske rammer for inklusion.

Projektet er et innovativt samarbejde mellem Viborg kommune og VIA. Visionen er, at flest mulige perspektiver og vidensformer bidrager til at skabe et institutionsmiljø, hvor alle børn har mulighed for at deltage og føler sig inkluderet i nye fællesskabet på Stokrosevej.

Vi spørger børnene
Hvis inklusionen skal tages alvorligt, skal den nye institution tilpasse sig de mange forskellige børn, der skal gå i den - og

Læs mere om fysiske miljøer i børnehøjde

Børnenes læringsrum af Charlotte Ringsmose og Susanne Ringsmose Staffeldt

Rum og læring – om at skabe gode læringsmiljøer i børnehaven af Charlotte Ringsmose og Susanne Ringmose Staffeldt

INKLUSION I BØRNEHØJDE

ikke omvendt. Barndommen er institutionaliseret som aldrig før, og den nye institution på Stokrosevej bliver ramme om hverdagslivet for både vuggestue- og børnehavebørn og for en gruppe børn med autisme.

I udviklingsprojektet er det helt centralt, at børnenes perspektiv får plads. Derfor går ti pædagoger i samarbejde med undervisere og studerende fra VIA Pædagoguddannelsen Viborg på udkig efter ”børns steder” i de nuværende institutioner. Igennem interviews og observationer indsamler de viden om børns egne rum og steder. En viden, der skal bruges i arbejdet med at etablere et nyt, fysisk institutionsmiljø, hvor de voksnes organisering af barndommen udfordres. Karen, der til daglig er vuggestuepædagog, besøger en af børnehaverne. Her observerer hun børn og kolleger, hun snart skal samarbejde med i den nye institution.

Praksisfortælling – Vi bygger huler og rydder op

Det er frokosttid. Stuen er på grund af pladshensyn indrettet med borde, der kan foldes ud - monteret på væggen. Da alle børnene er færdige med at spise, rydder pædagog Jens op, mens de 21 børn, skal gå ind ved siden af med Karen.

Luna på 4 år og Anton på 5 år er i mellemtiden begyndt at indrette en hule under bordet med puder og tæpper, de har hentet. De sidder tæt sammen og hvisker og griner. Jens får øje på børnene under bordet. Han står et øjeblik og betragter dem og går derefter hen og sætter sig på hug ved siden af bordet og siger: ”Luna og Anton, jeg kan godt se, I hygger jer rigtig meget, men I bliver desværre nødt til at pakke hulen sammen og gå ind til Karen, så jeg kan slå bordet op og feje”. Anton løber derind og går i gang med en leg med fire an-

dre drenge. Luna går meget langsomt derind og sætter sig hen i et hjørne med benene trukket op under sig.

Pædagogik møder indretning

De fysiske rammer kan spænde ben for nytænkning, ligesom bestemte, indkodede opfattelser af rummet kan komme i vejen for nye eksperimenter. For selvom indretningen i en institution kan virke tilfældig og præget af historiens gang, er indretningen aldrig pædagogisk neutral. Man kan læse en masse i rummet, om, hvordan barndom og børn opfattes, og hvilke rammer børn tilbydes. Det er Karens observation et eksempel på.

Anlægger man et analytisk perspektiv på vores indretning af institutioner, kan man samtidig læse hvilke kategoriseringer og hierarkiseringer, der er knyttet til forskellige steder i institutionen. Når pædagoger og forskere, som det sker i det aktuelle projekt, samarbejder om at synliggøre sådanne kategoriseringer, bliver det muligt at diskutere hvilke begrænsninger og muligheder, de fysiske rammer giver forskellige børn for deltagelse i institutionslivet og dermed i forhold til inklusion.

Vi udfordrer og indretter institutioner

Det stærke pædagogiske fokus i den nye institution på Stokrosevej i Viborg giver altså ikke blot en enestående mulighed for at indrette helt nye institutionsmiljøer. Det udfordrer også de tidligere institutioners indretning i forhold til inklusion og åbner for en diskussion af rutiner og måder at forholde sig til rum på. I udviklingsprojektet er der netop fo-

Hvis inklusionen skal tages alvorligt, så skal den nye institution tilpasse sig de mange forskellige børn, der skal gå i den - og ikke omvendt”, mener Thomas Linde-Bech og Stine Del Pin Hamilton

OM

Thomas Linde-Bech
thbl@via.dk
Cand. Pæd. i pædagogisk filosofi og adjunkt på Pædagoguddannelsen og Pædagogisk assistentuddannelsen i Thisted.

Thomas Linde-Bech har fokus på samtale og vejledning, demokratiske undervisningsformer og samskabelse i undervisning, børns perspektiver og ”børns steder”.

OM

Stine Del Pin Hamilton
stha@via.dk
Cand. mag i pædagogik og psykologi, lektor på de pædagogiske uddannelser i Viborg og koordinator for dagtilbudspædagogik.

Stine Del Pin Hamilton interesserer sig for deltagelsesbegrebet og optaget af nye tematiseringer af leg og læring på dagtilbudsområdet.

Stine har senest deltaget i projekt ’Evidens møder den pædagogiske hverdag’. Læs rapporten [her](#)

INKLUSION I BØRNEHØJDE

kus på at folde dette pædagogisk ”blik” på ud og lære af det.

At skabe noget nyt sammen

Ud over børnene bliver den nye institution rammen for 50-60 voksnes arbejdsliv, et væld af studerendes uddannelsessted i praktikperioder og mange hundrede forældres daglige gang. Det vil sige, at der skal være plads til forskellige kulturer samt børn og voksne med forskellige baggrunde, intentioner og opgaver. Derfor bygger udviklingsprojektet på en innovativ tilgang, hvor

målet er at få så mange perspektiver og forskellige vidensformer som muligt involveret i arbejdet med at planlægge indretningen af den nye institution. Personalet er for eksempel involveret i en række workshops, hvor der arbejdes med visioner og konkret udvikling. Ti pæda-

goger er særligt involveret som ambassadører, der skal indsamle viden fra de nuværende institutioner. Undervejs sammenfatter videnmedarbejdere i VIA tematikker, der viser sig i projektet, og lader læringsforsker Charlotte Ringmose, Aarhus Universitet og arkitekt

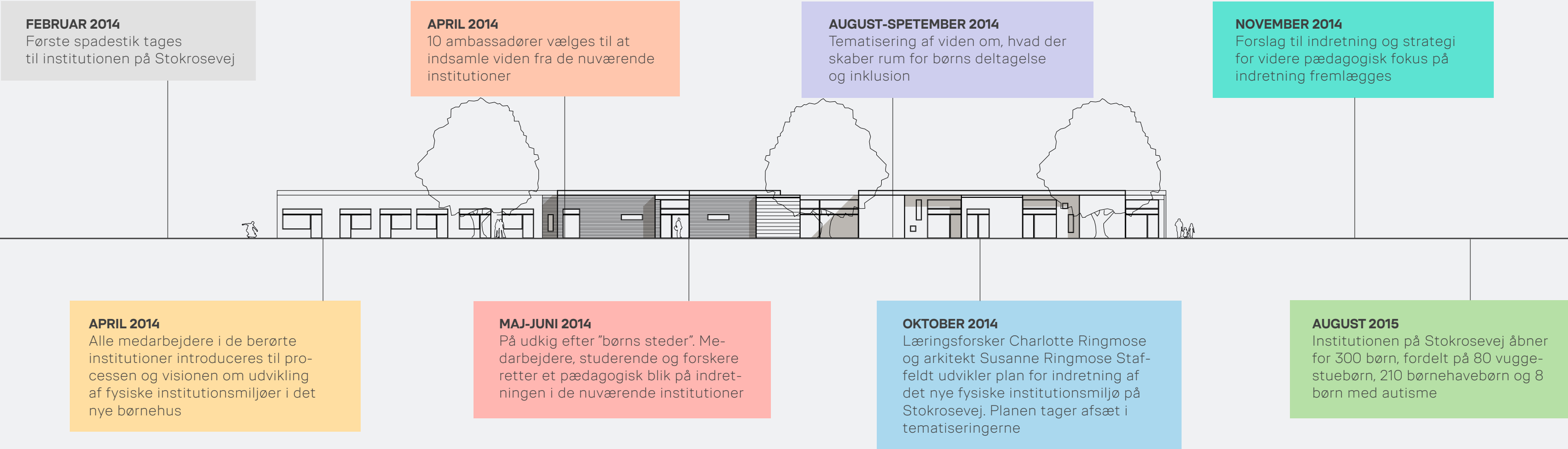
Susanne Ringmose Staffeldt udfordre dem. Arbejdet munder afslutningsvist ud i en strategi for indretningen på Stokrosevej, der gerne skulle sætte dybe spor i den nye institutions hverdag.

Kontakt Viborg kommune

Aksel Borgaard Andersen
aba@viborg.dk

Lone Holm Jensen
lhj@viborg.dk

STOKROSEVEJ – VI UDVIKLER RUM SAMMEN

Bamsen Melvin hjælper til inklusion

I Canada inkluderes børn med nedsat funktionsevne og autisme i alle børnehaver og skoler. Et lærerigt praktikophold gav smagsprøve på, hvordan den pædagogiske metode Melvin hjælper inklusionen på vej.

I Canada kommer børn med funktionsnedsættelse og autisme i almindelige børnehaver og skoler. Det skaber stor forskellighed i børnegruppen - på godt og ondt. Det oplevede vi, da vi gennemførte vores anden praktik i staten British Columbia i det vestlige Canada.

Argumentet for den konsekvente inklusionspraksis er, at alle børn skal have mulighed for at være en del af samfundet. Det stiller dog store krav til børnenes evne til selvregulering, hvis det skal lykkes. Derfor har canadierne udviklet en række pæ-

dagogiske programmer, som vi oplevede og lod os inspirere af.

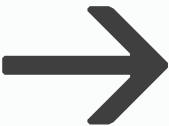
Børns evne til selvregulering

Vi sidder i en cirkel på gulvet i børnehaven A nice place to be med et barn på hver sin side. Der er otte børn i gruppen, og de kigger nysgerrigt på os. Vi venter på, at pædagogen Kate går i gang med dagens oplæg til børnene. Bamsen Melvin er nemlig på besøg i børnehaven i dag.

Melvin er en tøjbamse, der bor i en sort kuffert sammen med en række sjove rekvi-

INKLUSION I BØRNEHØJDE

PRAKTIK I UDLANDET
“Canadiernes gennemgribende måde at arbejde med inklusion på, gjorde et kæmpe indtryk på os begge”, fortæller Jane Hedegaard og Louise Villadsen

sitter. Den bliver brugt til at lære børn om selvregulering. Melvin er på besøg i 10 uger, inden han rejser videre til en anden skole. Bag bamsens fagter og fortællinger ligger Dr. Stuart Shankers teori om, at barnets evne til at regulere og styre sig selv er afgørende, når der skal skabes et inkluderende miljø. I Shankers bog “Calm, alert and learning” peger han på, at barnets evne til blandt andet at regulere sin emotionelle respons, sociale adfærd og kognitive parathed skærper dets evne til at håndtere stressede situationer og pres. Og dermed barnets evne til at lære at rumme andre i et mangfoldigt miljø.

To af vores canadiske kolleger, Jodie Elliot og Kiran Sidhu, valgte for knap to år siden at udvikle et program, der netop udspringer af disse teorier. Det blev til Melvin.

Træning i at kunne mærke sig selv
Kate fanger alles opmærksomhed ved at finde den store, sorte kuffert frem. Hun tager fat i Melvin og fører ham op til sit øre: “Melvin er rigtig glad for at se jer alle sammen. Han har glædet sig til at være her i dag”, oversætter hun. Børnegruppen kender Melvin fra tidligere og starter med at byde bamsen velkommen og synge Melvinsangen.

“Melvin siger, at det er tid til at tage fjeren ud af jeres poser”, fortsætter Kate efter sangen. Idéen er, at alle børn skal følge Melvins instrukser. Hermed træner børnene deres opmærksomhed og i den konkrete øvelse også deres vejtrækning. Ved at fokusere på vejtrækningen bliver børnene opmærksomme på, at de kan regulere vejtrækningen i stressede situationer. Børnene har en tendens til

I følge Dr. Stuart Shankers handler selvregulering om, hvor godt et barn håndterer stressfaktorer og pres. Muligheden for at skabe inkluderende miljøer med plads til læring øges, når børn er dygtige til at **regulere emotionelle respons, sociale adfærd og kognitive parathed.**

INKLUSION I BØRNEHØJDE

at trække vejret let, og får ikke lavet dybe vejrtrækninger, som er med til at berolige dem. Flere af børnene har undervejs svært ved at lade de andre ting i posen ligge. Men Melvin forklarer, at de kun må tage fjeren ud nu.

”Træk vejret dybt igennem næsen, og pust så ud, så I kan se fjeren bevæge sig”. Børnene gentager øvelsen tre gange og bliver mere og mere afslappede. Øvelsen er blot en af mange, der skal træne børnenes evne til at regulere sig selv.

Følelseshjulet styrer forløbet

En af de andre rekvisitter i Melvins kuffert er følelseshjulet. Hjulet skal hjælpe barnet med at identificere og fortælle andre, hvilket humør det er i. Grønt illustrer, at barnet er tilpas, rødt at barnet har for meget energi og gråt fortæller, at barnet er træt og uoplagt. Følelseshjulet giver læreren et billede af, hvorvidt næste aktivitet skal være en energistyrkende eller en beroligende aktiviteter. Derudover er det med til at skabe opmærksom på barnets eget arousal niveau, med henblik på at lære at mærke, hvilket humør det er i.

Melvins effekt

Programmet fortsætter i 20 minutter inden bamsen Melvin flytter tilbage i den sorte kuffert. Det er tydeligt, at Melvin programmet skaber fascination og deltagelse, når det gentages over længere tid med den samme gruppe børn. Der er fokus på historielæsning,

hvor forskellige følelser berøres. Og især yogaøvelserne, der er tilpasset og omformet til et legeunivers med superhelte og dybe abevejrtrækninger, er børnene vilde med.

Programmet har til formål at ramme forskellige udviklingsområder hos barnet – både kognitive, biologiske, sociale, pro-sociale og følelsesmæssige domæner. Projektet er forholdsvis nyopstartet, men der er allerede børnehaver og skoler, som har gennemgået programmet i 10 uger.

Vores canadiske kollegaer vurderer, at Melvin har en effekt, når børnene har mødt bamsen og de sjove øvelser flere gange. Og en observation i børnehaven viser os, at Melvins metoder lever i hverdagens lege: ”Take 3 monkey breath”, siger en 4-årig til sin legekammerat.

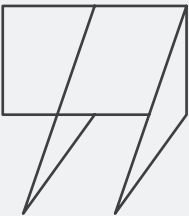

LOUISE VILLADSEN
Mødet med den canadiske inklusionsmodel har givet os argumenter, når vi skal diskutere inklusionsudfordringer i Danmark.

JANE HEDEGAARD
Ideen med Melvin og kufferten kan let overføres til børnehaver i Danmark.

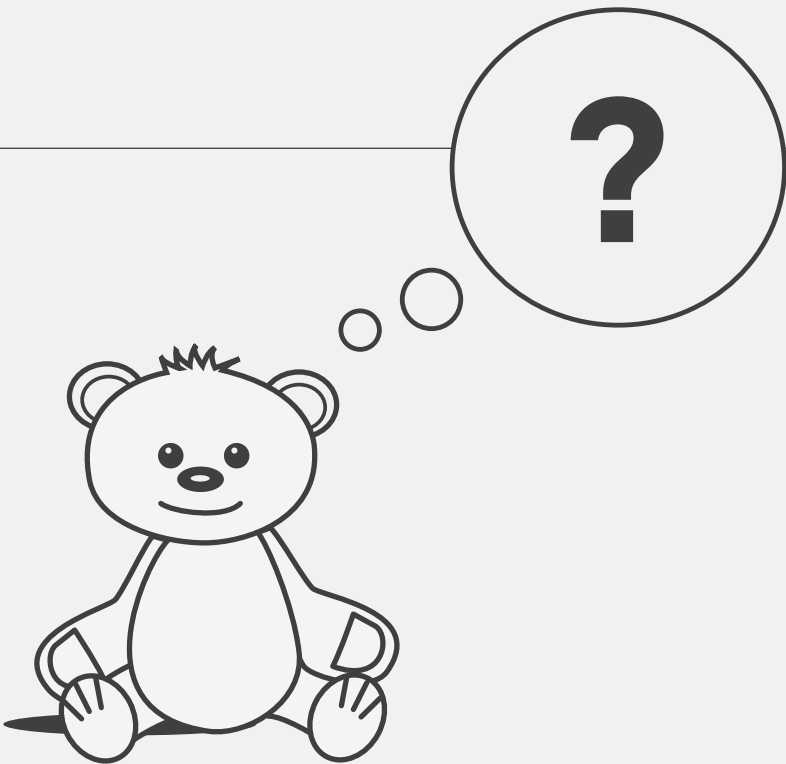
Især yoga-øvelserne, der er tilpasset et legeunivers med superhelte og dybe abevejrtrækninger, var børnene vilde med

INKLUSION I BØRNEHØJDE

Af: Jane Hedegaard og Louise Villadsen studerende på VIA Pædagoguddannelsen i Horsens

Melvin med kritiske øjne

Bamsen Melvin kan med fordel besøge danske dagtilbud og skoler. Men pædagogerne skal klædes grundigt på, hvis metoden skal have effekt.

I vores praktikforløb deltog vi i arbejdet med at udvikle materialerne til Melvin programmet. Vi samlede kufferter og pakkede poser med det sansestimulerende materiale, følelseshjulet, osv. Desuden deltog vi i flere lektioner i den samme børnehave. Det var en lærerig proces, som i høj grad gav anledning til refleksioner over metoden.

For når vi ser på en klasse med normale børn og børn med Downs syndrom og autisme, så er det tydeligt, at børnene ikke er på samme kognitive niveau.

Børnene er aldersintegreret, og vi stiller derfor spørgsmålstejn ved, om man kognitivt rammer alle børn i så mangfoldig en gruppe, så de kommer i flow og udvikler sig på det niveau, hvor de er.

Indlevelse og inspiration

Et andet kritisk aspekt er, at programmet kræver stor indlevelse og kreativitet fra den lærer eller pædagog, der styrer bamsen Melvin. På vores besøg oplevede vi lærere, som var inspirerende og dygtige til at fremføre ideerne igennem

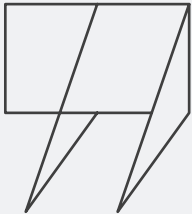
Melvin, mens der var andre, der havde svært ved at fastholde børnenes koncentration gennem aktiviteterne. For at forbedre programmet kunne disse lærere trænes i at formidle bedre til børnene.

Hvad tager vi med hjem?

På nuværende tidspunkt fylder inklusionsdebatten meget i Danmark. Vi diskuterer pædagogiske metoder og omfanget af inklusionen i dagtilbud og skoler. Mødet med Canada, og de canadiske institutioners gennemgribende måde at ar-

bejde med inklusion på, gjorde et kæmpe indtryk på os begge. Vi så, at bevidst arbejde med tværprofessionelt samarbejde og konkrete metoder er vigtige værktøjer i inklusionsarbejde. Når det gælder Melvinprogrammet, mener vi, at ideen er så godt udviklet, at den let kan overføres og tilpasses danske forhold og på den måde være realiserbar i danske institutioner, der arbejder med inklusion.

Det kræver træning, hvis pædagoger skal give Melvin liv, så metoden får effekt

BOGANMELDELSE

Anmeldt af: Susanne Idun Mørch, lektor og pædagogisk administrativ leder VIA Pædagoguddannelsen Aarhus, sim@via.dk

Ændrede handlemønstre styrker inklusion

Det er muligt at indrette pædagogiske miljøer, der tager hensyn til de vanskeligheder børn kan være i. Også uden at gå på kompromis med den almene pædagogiske praksis. Det slår Ph.d. i pædagogisk psykologi Tine Basse Fisker fast i en ny bog henvendt til personale i dagtilbud, fritidstilbud og skoler.

Børn i vanskeligheder
I 'Den sårbare inklusion – diagnose og fællesskabende pædagogik i dagtilbud' lægger Tine Basse Fisker vægt på, at børn ikke har vanskeligheder, men at de kan være i vanskeligheder. Vanskelighederne findes altså ikke inde i barnet, men opstår i mødet mellem barnet og dets omverden.

Nogle børn bringer sårbarheder med ind i pædagogiske miljøer, som aldrig bliver til vanskeligheder. Andre miljøer er vanskelige for barnet at befinde sig i og skaber eller forstærker vanskeligheder. Inkluderende pædagogik handler om at have bevidsthed om rammebetingelser.

Bogen er et bud på, hvordan pædagoger kan arbejde med at sætte fokus på pædagogiske metoder, der virker fremmende for inklusion frem for at forstærke det, der kan virke forhindrende.

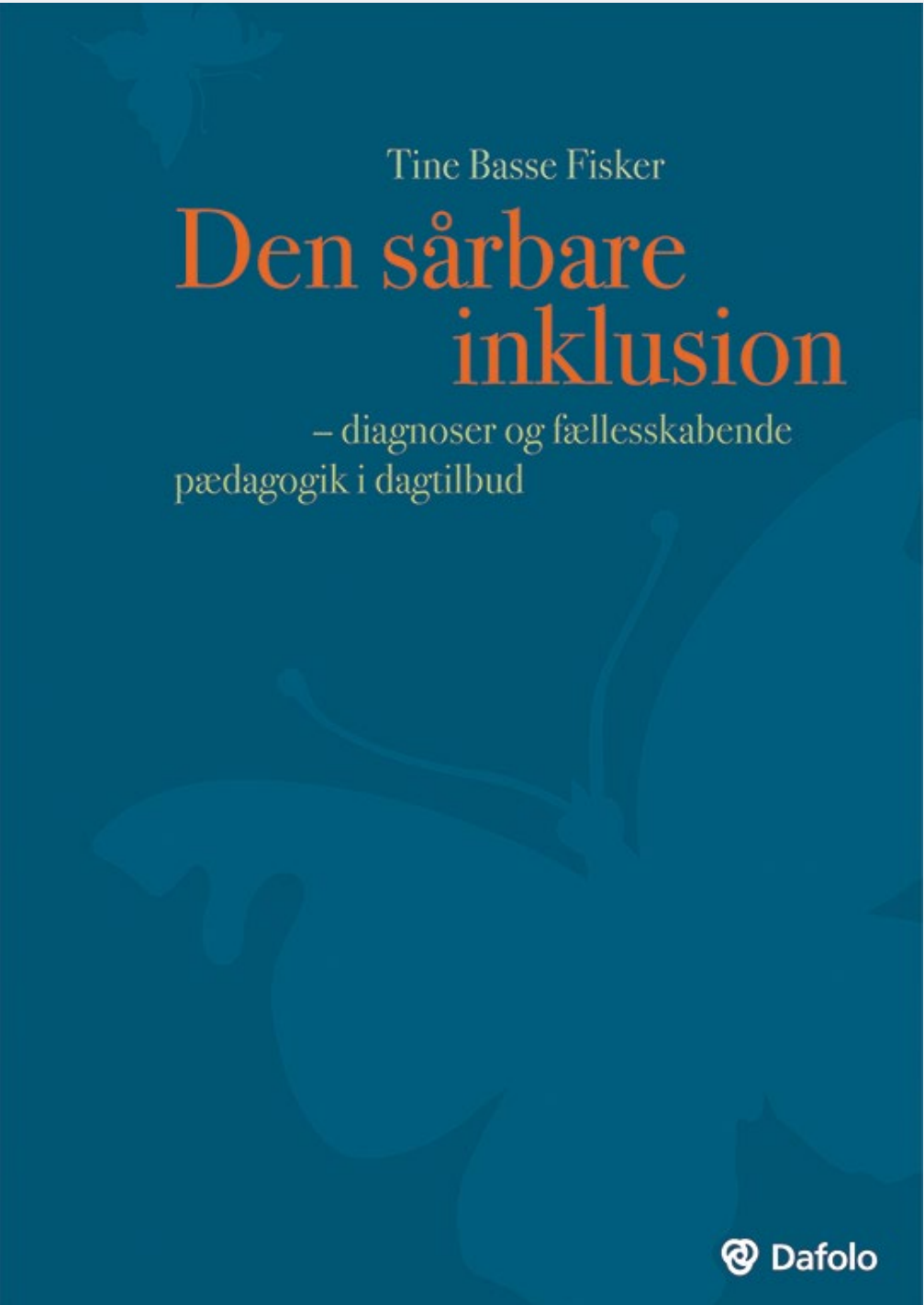
Fra integration til inklusion
Tidligere satte vi fokus på integration i de danske institutioner. Børn og unge skulle – sat lidt på spidsen - indpasses i eksisterende systemer. Bagsiden var, at de godt kunne integreres fysisk eller på papiret, men sjældnere blev aktive deltagere i sociale og faglige fællesskaber. Forskning viser, at børn der integreres på sådanne vilkår, ofte udvikler lavt selvværd og ensomhed.

Inklusionsbegrebet opstod som en modreaktion på de marginaliseringstendenser, der knyttede sig til integrationsforståelsen. Her skal alle børn tænkes ind i pædagogisk planlægning fra begyndelsen. Det er altså rammerne, der skal tilpasse sig børnene i den aktuelle pædagogiske sammenhæng. Pædagogikken skal være fællesskabende.

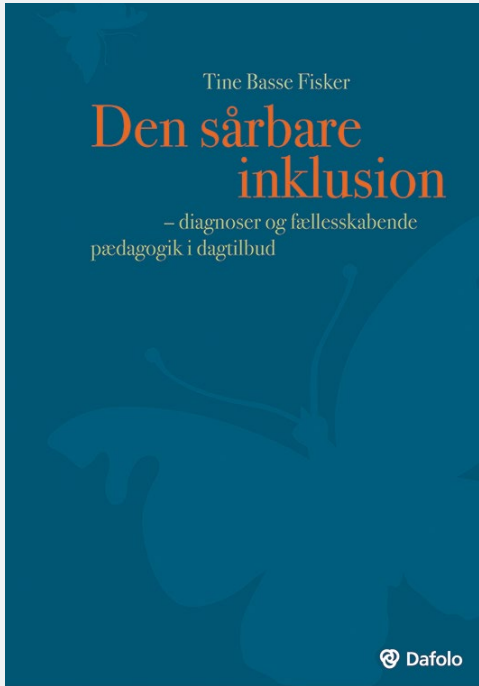
Forskning og praksis
Bogen er opbygget i to dele, der begge integrerer et praksisrettet og et forskningsrettet perspektiv.

Første del giver en indføring i de vanskeligheder hos børn, vi oftest møder i pædagogisk praksis. Dette kendskab er vigtigt for, at vi kan tilrettelægge hverdagen mest hensigtsmæssigt.

Den klassiske diagnosebeskrivelse suppleres af cases om helt almindelige børn i vanskeligheder. Nogle af dem har en diagnose, andre ikke. Nogle gange

BOGANMELDELSE

synes pædagogerne, at børnene er i vanskeligheder, andre gange er det forældrenes oplevelse. Fælles for dem er, at der opstår særlige udfordringer og frustrationer, fordi børnene fx har svært ved at forstå konsekvenser, ser detaljer fremfor helheder eller er impulsive og uopmærksomme. Pædagogikken skal derfor koncentrere sig om støtte til:

- at fokusere og sortere information
- at forstå verbale beskeder
- at få overblik over komplicerede handlinger og processer.

Det er et fokus, som er gavnligt i forhold til alle børn, fordi vi alle har forskellige forudsætninger for at forstå, skabe mening og udvikle os.

Betingelser for inklusion
Anden del retter blikket mod

det fællesskabende pædagogiske arbejde. Forfatteren gennemgår her forskellige betingelser for inklusion.

Igen er den forskningsmæssige tilgang suppleret med eksempler fra praksis. Det får læseren til at reflektere over egen pædagogiske virkelighed:

- Hvordan indretter vi os strukturelt i institutionen, så det fremmer inklusion?
- Har vi indgroede regler og praksisformer, der virker hindrende?
- Er vi opmærksomme på, hvordan vi giver information?
- Er vi sikre på, at alle børn forstår vores meddelelser?
- Hvor er vores faglige opmærksomhed på børns leg? Hvordan opfatter vi fx vilde lege?

En vanskelig opgave?
Den daglige debat viser, at in-

klusion ikke er nogen nem opgave. Bekymringen går ofte på, at der stadig er tale om rene integrationsbestræbelser, fordi ressourcer og viden ikke følger med.

Det er ikke forfatterens ærinde at indgå i debatten. Hun viser blot, hvordan praksis reelt kan ændres, hvis vi forandrer tankesæt og handlemønstre. Og det formår bogen at gøre - særligt gennem sine mange praksisfortællinger og eksempler:

Det er ganske vanskeligt ikke at blive berørt af fortællingen om Anton, der er så glad for dinosaurer, at hans samvær med andre belastes af det. Om Laura, der på sin stille og umærkelige facon klarer sig godt i børnehaven, men reagerer voldsomt derhjemme. Og om Magnus, som pædagogen frygter at åbne sammen med, fordi han ”hænger i gardinerne”. Og

alle de andre helt almindelige ualmindelige børn, som vi bør tænke anderledes om en gang imellem. Tag bogen med i din fællesskabende praksis.

Forfatteren viser, hvordan praksis reelt kan ændres, hvis vi forandrer tankesæt og handlemønstre

BOG FAKTA
Titel:
Den sårbare inklusion.
Diagnoser og fællesskabende pædagogik i dagtilbud

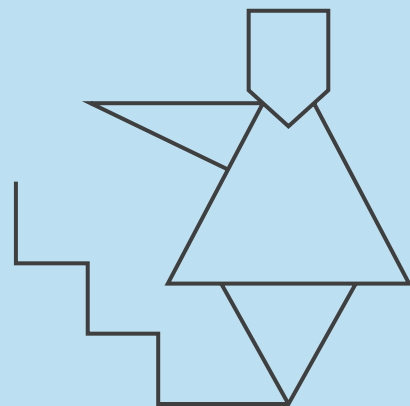
Forfatter:
Tine Basse Fisker

Forlag:
Dafolo, 2014

Læs mere på [bogens hjemmeside](#)

Sider: 238

Anmeldt af:
Susanne Idun Mørch
lektor og pædagogisk
administrativ leder
VIA Pædagoguddannelsen Aarhus
sim@via.dk

Efteruddannelse med effekt

Nøglen til succesfuld inklusion er uddannelse. For når pædagoger udvikler et fælles sprog, slår den faglige selvtillid igennem og kvaliteten i inklusionsarbejdet stiger. Det er erfaringen fra Horsens kommune, hvor 1.200 pædagoger har gennemført efteruddannelse i Social Inklusion. Målet er enkelt: "Det handler ikke om kroner og ører - **men om at give alle børn en fair og reel chance**"

Pædagogen

Uddannelse styrker vores faglige selvtillid

Dagtilbudschefen

Det handler om et ændret børnesyn

Underviseren

Vi skal skabe et fælles fagsprog

EFTERUDDANNELSE MED EFFEKT

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

Opmærksomhed på inklusion styrker fagligheden

I dagtilbuddet Pyramiden har alle medarbejdere fået et fagligt kursus i inklusion. Det har skærpet fokus på det enkelte barns behov og styrket den faglige bevidsthed blandt det pædagogiske personale. Ifølge pædagog Karin Kvist har det også resulteret i mere videndeling og engagerede medarbejdere.

”Vores overordnede fælles mål er at få robuste og selvhjulpne børn, der kan klare sig videre i livet. Vi lytter til vores kollegaer, der skal overtage børnegruppen, når de nærmer sig skolealderen, for at finde ud af, hvad der er behov for, at børnene kan mestre. Dernæst ser vi på, hvad det er for børn, vi har. Hvad kan de og hvad skal der til for hvert enkelt barn, for at nå det fælles overordnede mål”. Sådan siger Karin Kvist, pædagog i Dagtilbuddet Pyramiden i Horsens. Hun fortsætter og siger, at efter, at alle har fået et kompe-

tenceløft i inklusion er der kommet mere opmærksomhed på fagligheden i børnehaven.

”Det har været en øjenåbner. Fx er vi gode til at standse op i dagligdagen og tænke over vores pædagogiske handlinger. Er jeg inkluderende nu, eller er jeg faktisk i gang med at ekskludere, når jeg gør sådan her. Det har virkelig styrket vores faglighed,” siger Karin Kvist. Og uddyber, at det også har resulteret i en meget engageret personalegruppe med motiverede, aktive og åbne kollegaer.

FAGLIGT LØFT

”Diplommodulet i Social Inklusion har virkelig styrket vores faglige selvtillid og lysten til at arbejde,” siger Karin Kvist.

EFTERUDDANNELSE MED EFFEKT

”Og så er det dejligt at være fagligt godt med. Det styrker virkelig vores faglige selvtillid og lysten til at arbejde,” siger Karin Kvist.

Det kan jeg faktisk godt
I Pyramiden øver de sig hele tiden med aktiv læring, hvor børnene bliver inddraget og er med hele vejen. I garderoben hænger en planche med forskellige symboler for seks faste ting, som børnene skal lære inden de skal videre i skolen. De skal fx kunne lyne deres egen jakke, selv lægge deres madpakke i rygsækken, når de skal på tur, og selv kunne smøre deres mad. Og når de så mestrer en af opgaverne, får de et billede ud for deres navn, så de både kan se, vise og huske, at det her kan de faktisk godt.

”Der er ingen tvivl om, at det

pædagogiske arbejde med aktiv læring, øger børnenes selvværd og selvtillid. Fx så trækker børnene både pædagoger, andre børn og forældre ud til plancherne for at vise, at det her behøver du ikke hjælpe mig med. Det kan jeg faktisk godt. Se selv, siger de og peger op på plancherne,” siger Karin Kvist. Hun understreger, at

netop et tæt samarbejde med forældrene har stor betydning for at nå de fastsatte mål.

De øver sig hele tiden
Hun forklarer, at det også virker omvendt. Hvis fx et barn siger, at jeg kan ikke selv tage mine sko på. Eller jeg kan ikke lyne min jakke. Så tager hun

dem med ud til planchen og viser dem deres symbol og siger. Hovsa det kunne du jo godt. Kan du ikke huske det? Så bliver de fleste stolte og siger nå ja. Og så klarer de selv. Det har i høj grad givet børnene lyst til at øve sig og til at lære.

”En efterårsdag cyklede to drenge rundt på legepladsen uden jakker på. Dem havde de sat fast bag på deres cykler. Jeg spurgte dem, hvordan det kan være, at de havde taget jakkerne af i den kulde? De svarede, at det var fordi de øvede sig i at lyne og i at vende ærmerne på jakkerne. Det er da aktiv læring,” forklarer Karin Kvist.

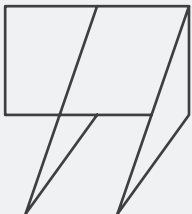
Vi deler vores viden
I institutionen er de opmærksomme på at dele ud af deres viden. Kompetenceudvikling i Pyramiden handler både om

personlig, faglig udvikling og i lige så høj grad om læring på organisationsniveau.

”Vi skriver alt ned. Det kan lyde lidt firkantet, men det er rigtig godt. Det er nemt for nye kollegaer og samtidig sikrer vi, at vi har et fælles sprog og en fælles forståelse for, hvad vi gør og hvor vi vil hen med vores pædagogiske arbejde,” si-

ger Karin Kvist, der glæder sig til næste trin af kompetenceløftsraketten. Her er det meningen, at alle pædagoger skal tage et selvvalgt modul indenfor fx AKT, sprog, mediepædagogik eller motorik. Og når de kommer tilbage, fra de seks uger modulet tager, giver de et referat til resten af personalet. Sådan sikrer de læring for hele organisationen.

Det tætte forældresamarbejde har stor betydning for at nå de fastsatte mål

EFTERUDDANNELSE MED EFFEKT

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

Det handler om et ændret børnesyn

Ifølge Anne Bust, dagtilbudschef i Horsens Kommune, handler inklusion om, at institutionen skal tilpasse sig børnene og ikke omvendt. Det børnesyn er hun med til at implementere i Horsens Kommune, der indtil nu har givet kompetenceløft til over 1.200 pædagoger og andet pædagogisk personale. Og det standser ikke her.

I 2010 kickstartede Horsens Kommune en kæmpe kompetenceudviklingsstrategi for det pædagogiske personale på daginstitutionsområdet. I løbet af tre år har mere end 1.200 medarbejdere været igennem en eller anden form for kompetenceudvikling i inklusion.

”Vi har kørt en helt systematisk kompetenceudvikling. Alle pædagoger, medhjælpere og dagplejere skulle have et fagligt løft indenfor pædagogisk arbejde med inklusion. Så alle fik et fælles sprog og en fælles rød tråd,” siger Anne Bust, dagtilbudschef i Horsens Kommune. Ifølge hende handler inklusion ikke bare om at kunne noget

mere. Det handler i høj grad om at lære at se barnet på en ny måde.

”Vi uddanner ikke bare for at uddanne. Vi gør det for børnenes skyld. Alt pædagogisk personale i Horsens Kommune skal arbejde med det nye børnesyn. At se det enkelte barn, ikke at rette barnet ind efter institutionen,” siger Anne Bust.

Vi har brug for flere dygtige pædagoger

Alle har mere eller mindre været igennem et uddannelsesforløb og der er skabt et fælles grundlag for at arbejde med inklusion. Nu arbejdes der med en bredere vifte af moduler

OM

Anne Bust
ab@horsens.dk
Dagtilbudschef i Horsens Kommune

SATSER PÅ UDDANNELSE

Fra 2014 skal alle pædagoger i gang med nyt diplommodul i enten mediepædagogik, sproglig udvikling, motorik eller AKT.

EFTERUDDANNELSE MED EFFEKT

som det enkelte dagtilbud kan tilmelde sig med en eller flere pædagoger. Det er med udgangspunkt i, hvilken børnegruppe det drejer sig om og hvad den kalder på af pædagogiske kompetencer. Ifølge Anne Bust er det en spændende drøftelse som både foregår i ledergruppen, i de enkelte institutioner og sammen med udvalg og forældrebestyrelser.

”Vi håber både på at videreudanne vores pædagoger og at give andet pædagogisk personale lyst til at tage en pædagogisk uddannelse. Vi har skruet op for både merituddannelsen og PAU. Der er ingen tvivl om, at vi får brug for mange flere dygtige pædagoger i fremtiden,” siger Anne Bust. Hun

understreger, at inklusionsarbejdet er meget afhængigt af et godt samarbejde med forældrene. Derfor er forældreinddragelse en vigtig brik i hele uddannelses- og inklusionsstrategierne.

Børn passer ikke ind i skabeloner

”Vi er meget opmærksomme på at få forældrenes stemme med i debatten. Det er vigtigt, at vi har et fælles billede af, hvad inklusion er. At vi i Horsens Kommune arbejder ud fra, at alle børn er forskellige og ingen børn kan passes ind i skabeloner. Vi skal lære at se verden ud fra det enkelte barns perspektiv,” siger Anne Bust, der fortæller, at Horsens Kommune samarbejder med VIA om

at uddanne det pædagogiske personale og med Aarhus Universitet ved at deltage i et nationalt forskningsprojekt VIDA – Vidensbaseret indsats overfor udsatte børn i dagtilbud.

Kompetenceudvikling i Horsens Kommune

Mere end 1.200 pædagogisk personale indenfor daginstitutionsområdet i Horsens Kommune har siden 2010 fået et kompetenceløft indenfor inklusion.

- Alle pædagoger har fået et diplommodul i inklusion
- Alle pædagogmedhjælpere har fået et fire ugers kursus i inklusion
- Alle dagplejere har fået et tre ugers kursus i inklusion.
- Alle var færdige i novem-

ber 2013 – nu kører der opfølgningshold for de, der ikke nåede det, eller de nyansatte.

– Fra 2014 skal alle pædagoger i gang med et diplommodul i enten mediepædagogik, sproglig udvikling, motorik eller AKT.

Vision for læring på dagtilbudsområdet i Horsens Kommune

Et dagtilbud hvor børns lyst og motivation til at lære og til at indgå i sociale fællesskaber udfoldes optimalt af professionelle medarbejdere, der kontinuerligt anvender ny og reflekteret viden om læring samt om differentierede og dynamiske læringsmetoder og –miljøer.

[Læs mere om VIDA](#)

Vi uddanner ikke bare for at uddanne. Vi gør det **for børnenes skyld**

EFTERUDDANNELSE MED EFFEKT

Af: Adjunkt Hanne Mahler, hanm@via.dk

Efteruddannelse bygger bro mellem teori og praksis

Praksiseksempler og udvikling af et fælles fagsprog skal have en central plads i læringsrummet, hvis efteruddannelsesløft og ny viden om inklusion virkelig skal batte hjemme i institutionen.

Pædagoger på efteruddannelse i social inklusion opnår det bedste udbytte, hvis deres egne erfaringer og praksisfortællinger kommer i spil i læringsrummet. Når nye teoretiske begreber bruges til at begribe og beskrive hverdagens kompleksitet, øger det chancen for, at pædagoger fremadrettet bliver i stand til at identificere inkluderende og ekskluderende praksis. Teoriernes begreber får liv og pædagoger bliver i stand til at anvende det lærte i nye sammenhænge. Der opstår kort sagt transfer.

Gennem de seneste tre år har jeg som underviser på pædagogisk diplomuddannelse i Social Inklusion forsøgt at efterleve dette ideal om brobyggende undervisning. Et ideal, der trækker på solid viden fra læringsforskere som Bjarne Wahlgren og Vibe Aarkrog (2012) og som anerkender, at hverken teoriranni eller praksis uden begreber er hensigtsmæssig, når pædagoger er på efteruddannelse.

Fælles fagsprog hjælper med at identificere eksklusion
Et af målene med efteruddan-

OM

Hanne Mahler
hanm@via.dk
Cand. pæd.pæd. og adjunkt ved
Pædagoguddannelsen i Horsens.

Hanne Mahler er koordinator for Traniee-uddannelsen i Horsens og koordinerer tilsvarende diplommodulet Social Inklusion i Horsens.

MASSIVT KOMPETENCELØFT
Hanne Mahler er en af underviserne på diplommodulet i Social Inklusion.

EFTERUDDANNELSE MED EFFEKT

nellesforløbet i Social Inklusion er, at pædagoger får skabt et fælles fagsprog omkring inklusionsopgaven. Det øger chancerne for, at de efterfølgende kan identificere eksklusionsmekanismer.

Ifølge Bent Madsen, tidligere lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitet, er inklusion et spørgsmål om at minimere eksklusion, så flere børn og brugere kan være deltagende i institutioners fællesskaber. Eksklusionsmekanismerne opstår ofte i retorikken og i kulturen, ligesom i vores interaktionsformer i og omkring institutionerne. Det mener i alt fald lektor Bente Jensen, Danmarks Pædagogiske Universitet. Ifølge hende skaber alle aktører i og omkring institutionerne in- og eksklusion i komplekse samspil. Det sker igennem sproglige konstruktioner og gennem den måde, vi tildeler kulturen

betydning på. Inklusion af børn og brugere er derfor ikke en opgave, som pædagoger løser alene. Og det er et centralt budskab, som jeg gerne vil formidle i efteruddannelsesforløbet.

Inklusion – en kompleks affære

Pædagoger må først og fremmest udvikle et fagligt fællesskab omkring inklusionsopgaven. Det er en kompleks affære, og derfor er det naturligt, hvis pædagoger på efteruddannelse kan opleve store udfordringer, såvel teoretisk som praktisk. Disse udfordringer og dilemmaer forsøger vi at sætte i spil i læringsrummet i en brobygning mellem teoretiske positioner og pædagogernes erfaringer.

Løsninger skal findes i fællesskabet

Fællesskaber er blevet et helt centralt begreb, når vi arbejder med inklusionsperspektivet.

Også pædagogers kollegiale fællesskab og måder at løse opgaven på i fællesskab er blevet en del af ”søgefeltet”, når eksklusionsmekanismer skal nedbringes. Og her er det et fælles fagsprog blandt kollegerne og viden om inklusion, der kan bidrage til fælles inkluderende handlinger.

Men som underviser på diplomforløbet er det mit indtryk, at mange pædagoger er bærere af en professionslogik, der implicerer pædagogens individuelle løsningsmodeller for problemadfærd. Og dermed opstår et paradoks imellem teori og praksis. For når vi antager, at problemadfærd opstår i sociale fællesskaber, og pædagoger samtidigt har forventninger om at skabe egne individuelle løsningsmodeller, så er der noget, der ikke går op.

Udfordringen for pædagoger

bliver derfor at arbejde i dilemmafeltet imellem individ og fællesskab. At samarbejde om en ”både-og” pædagogik. Udfordringen bliver ligeledes at finde løsninger på, hvordan pædagoger støtter udviklingen af inkluderende fællesskaber. Ikke bare iblandt børn, men også omkring børn – eksempelvis igennem forældresamarbejde.

Håb om transfer

På efteruddannelsesforløbet Social Inklusion sætter vi konkrete erfaringer i spil i et refleksivt forhold til teoretiske principper. Det kræver såvel pædagogens evne til abstraktion, som ideer til anvendelse i en kompleks praksisverden.

Som underviser er det mit håb, at undervisningen slår igen og skaber transfer til pædagogernes hverdagspraksis hjemme i institutionerne. Og at pædagoger igennem ef-

teruddannelse får bygget bro imellem teori og praksis, så fællesskaberne kan indtage inkluderende landvindinger sammen.

Læs mere om efteruddannelse i Social Inklusion [her](#)

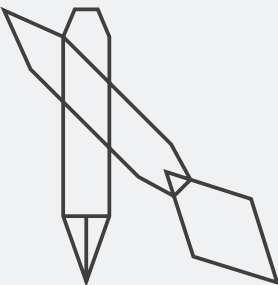
PRAKSISFORTÆLLINGER

Konkrete situationer fra hverdagens praksis skal kobles tæt med nye inklusionsbegreber.

DEN SPIDSE PEN

Af: Ole Lauth, Forstander på Egmont Højskolen i Hou

Inklusion er en menneskeret

FN's handicapkonvention understreger alles ret til at blive inkluderet i samfundet. Inklusion er altså en kendsgerning, som pædagoger må forholde sig aktivt, myndigt og solidarisk til.

Min far blev født den 9. februar 1923. Det var en besværlig fødsel. Seks timer tog den og da man tvivlede på, om han ville overleve, blev han hastigt nøddøbt. Han overlevede. Næsten et år gammel, konstaterede lægerne i København, at han havde Cerebral Parese Infantilis. Af Varde Kommune og den lokale læge blev dette opfattet som åndssvaghed, hvorfor han blev indstillet til Åndssvageforsorgens børneafdeling i Brejning. Mine bedsteforældre fik besked

på at glemme ham og få sig nogle "rigtige børn".

Da min bedstemor var kommet til at holde af drengen, insisterede hun på at beholde ham i hjemmet, velvidende at familien derved afskar sig fra enhver støtte fra det offentlige. Også vedholdenhed gjorde, at de fik ham i den lokale folkeskole, mod at acceptere, at skolen fraskrev sig ansvaret for at lære ham noget som helst – åndssvag som han var. I 1940 tog

han realeksamen med ug i alle fag uden dog at kunne få uddannelse eller job.

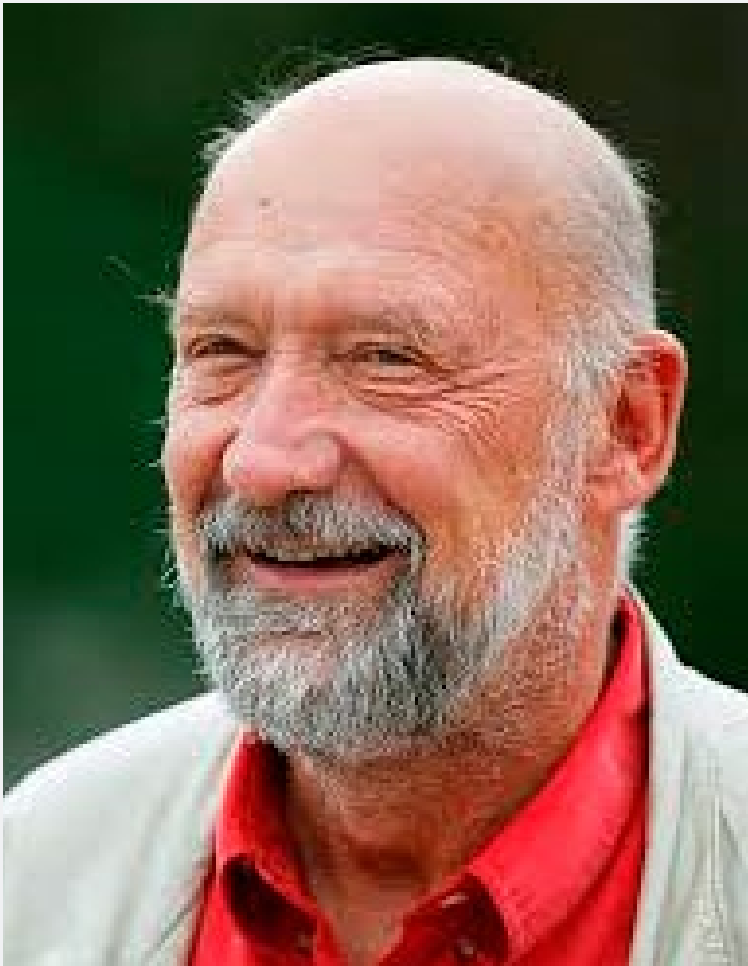
Selvom han skulle have hjælp til alt praktisk, kunne han, efter et ophold på Askov Højskole i 1947, stifte familie og i 1956 satte han sig i spidsen for

OM

Ole Lauth
Forstander på Egmont Højskolen i Hou siden 1991
Født 1948 og opvokset på Egmont Højskolen som søn af skolens første forstander Uddannet lærer fra Skive Seminarium i 1972,

Medlem af blandt andet Spastikerforeningens hovedbestyrelse, og Muskelsvindfondens repræsentantskab. Ildsjæl og drivkraft bag finansiering og opførelse af Vandhalla. Et unikt vandtrænings- og rehabiliteringscenter med verdens først vandrutsjebane for kørestolsbrugere.

Læs mere om Egmont Højskolen og Ole Lauths arbejde [her](#)

ILDSJÆL
Ole Lauth er en klar og kritisk stemme i den handicappolitiske debat.

DEN SPIDSE PEN

Egmont Højskolen – en højsko-
le for alle. Naturligvis fik min
far ikonstatus i forhold til den
bølge af afinstitutionalisering,
der startede i begyndelsen af
1950’erne. Han deltog aktivt i
normaliseringsstrategien og i
kravet om standardregler for
mennesker med handicap. Det
der , som førte til FN’s handi-
capkonvention.

**FN sætter rammen for
inklusion af handicappede**
I 2009 blev FN’s handicapkon-
vention ratificeret i det danske
folketing. Formålet med kon-
ventionen er ”at fremme, be-
skytte og sikre muligheden for,
at alle personer med handicap
fuldt ud kan nyde alle menne-
skerettigheder og grundlæg-
gende frihedsrettigheder på
lige fod med andre, samt at
fremme respekten for deres na-
turlige værdighed”.
I formålsparagraffen bliver det

VANDHALLA
Inklusion handler også om rammer. Fx vandrutsjebane for kørestolsbru-
gere som her i Vandhalla.

også defineret, hvem konventi-
onen retter sig i mod:

”Personer med handicap omfat-
ter personer, der har en langva-
rig fysisk, psykisk, intellektuel
eller sensorisk funktionsned-
sættelse, som i samspil med
forskellige barrierer kan hindre
dem i fuldt og effektivt at del-
tage i samfundslivet på lige fod
med andre”.

Ret til inklusion
Selvom mange ikke kan lide or-
det inklusion, har det med den
danske ratificering fået rets-
virkning. Artikel 19 giver ”ret-
ten til et selvstændigt liv og til
at være inkluderet i samfun-
det”. Det betyder blandt andet
”at man selv kan vælge bopæl,
samt hvor og med hvem man
vil l bo, på lige fod med andre”.
Også i artikel 24 er inklusions-

begrebet fastslået: ”Deltager-
staterne anerkender, at perso-
ner med handicap har ret til
uddannelse. Med henblik på
at virkeliggøre denne ret uden
diskrimination og på grundlag
af lige muligheder skal delta-
gerstaterne sikre et inklude-
rende uddannelsessystem på
alle niveauer samt livslang læ-
ring”.

**Pædagogens faglighed og
personlighed skal i spil**
Med disse tre citater vil jeg un-
derstrege, at inklusion er en
kendsgerning, som vi skal for-
holde os aktivt til. Integrations-
tænkningen var, at den enkel-
te (afviger) skulle tilpasse sig
og underlægge sig samfundets
rammer og krav for at blive en
del af fællesskabet. Inklusion
betyder, at samfundet skal til-
passe sig den enkeltes forud-
sætninger og skabe udviklende
rammer.

De fysiske rammer er et
spørgsmål om økonomiske
midler og omtanke. Med den
sociale og psykologiske inklusi-
on er det straks mere komplice-
ret. Her kommer pædagogens
faglighed og personlighed i spil.
Pædagogen skal:

- Skabe rum og forståelse for
det menneske, der umiddel-
bart virker anderledes.
- Give den inkluderede borger
udfordringer og opgaver, som
ligger ud over, hvad pårørende
og borgeren selv tror, han kan
magte.
- Sikre den nødvendige økonomi/
de nødvendige ressourcer på
baggrund af beskrivelser af
den dokumenterede effekt.

Det er ikke let. Og den sociali-
serende inklusion kræver myn-
dighed, værdighed og solidari-
tet.

Pædagoger skal
**skabe rum og
forståelse** for
det menneske,
der umiddelbart
virker
anderledes

